

Præstationskulturen i folkeskolen

Et kvalitativt casestudie

**- af hvordan elever på 8. klassetrin i folkeskolen oplever og håndterer
præstationssamfundets krav og forventninger**

Speciale på kandidatuddannelsen i socialt arbejde

Aalborg Universitet (København)

2020

Nicholine Line Grundsø Madsen

Studienummer: 20180319

Vejleder:

Merete Monrad

Anslag:

153.163

Abstract:

The following is a summary of the thesis, A qualitative case study of pupils in 8th grade in the primary and lower secondary school's experiences of and management of the performance society's requirements and expectations.

The purpose of the study is to investigate which societal discourses characterize youth life today and how it manifests itself in primary school pupils in 8th grade. Several studies show that society today, characterized by increasing individualization, puts pressure on young people in their youth, which for some can lead to vulnerability and mental problems such as stress, anxiety, depression. Against this background, it is relevant to focus on how young people experience and relate to conditions in their youth life.

The study is based on relevant theory and existing research in the field and empirical data collected through qualitative interviews and questionnaire surveys, respectively, where students from 8th grade in primary school have contributed with their descriptions and perspectives.

In the study, there is a special focus on the young people's experiences of competition, performance and perfection culture in a school context, in the context of significant communities and related to educational choices. The study provides an insight into how youth life is complex and how young people's experiences and perceptions of the individualized youth life vary, where some in several areas of their youth life feel pressured there are for other of the young counter-tendencies.

Indholdsfortegnelse:

1. Indledning
2. Problemformulering
3. Arbejdsspørgsmål
4. Eksisterende forskning
 - 4.1 Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel
 - 4.2 Børnerådet
 - 4.3 En ungdom under pres
 - 4.4 Unges fællesskaber
5. Kontekst
 - 5.1 Lovgivning på folkeskoleområdet
 - 5.2 Folkeskolens formålsparagraf
 - 5.3 Elevplaner
 - 5.4 Nationale mål for folkeskolens udvikling
 - 5.5 Uddannelsesparathedsvurderingen
 - 5.6 Ove Kaj Pedersen
 - 5.7 Jan Kampmann
 - 5.8 Materielle og postmaterielle værdier
6. Teori
 - 6.1 Det senmoderne samfund
 - 6.1.2 Refleksivitet
 - 6.2 Fra velfærdsstat til konkurrencestat
 - 6.3 Selvets kultur
7. Videnskabsteoretisk perspektiv
 - 7.1 Hermeneutik

7.2 Forforståelser

8. Metodiske overvejelser

8.1 Forskningsdesign

8.2 Kvalitativ tilgang til undersøgelses feltet

8.3 Casestudie

8.4 Casebeskrivelse

8.5 Dataindsamling

8.6 Kvalitativ semistruktureret interview

8.7 Interviewguide

8.8 Informanter

8.9 Kontaktetablering

8.10 Kvalitativ spørgeskemaundersøgelse

8.11 Refleksioner om kvalitativ spørgeskemaundersøgelse

8.12 Kvalitativ interview

8.13 Transskribering

8.14 Analysestrategi

8.14.1 Tilgang

8.14.2 Kodning

8.14.3 Abduktiv

8.15 Validitet

8.16 Overførbarehed

8.17 Samspil mellem metode og teori

9. Analyse

9.1 Analysedel 1 – Hvad er vigtigt for de unge i deres ungdomsliv

9.1.1 Værdier

9.1.2 Anerkendelse

9.1.3 Nære relationer

9.1.4 Fællesskaber

9.1.5 Job og uddannelse

9.1.6 Frihed

9.1.7 Del konklusion 1

9.2 Analysedel 2 – Hvordan oplever og håndtere de unge samfundets krav og forventninger

9.2.1 Præstationssamfundet

9.2.2 Ungdomslivet

9.2.3 Konkurrencekultur

9.2.4 Præstationspres

9.2.5 Krav og forventninger

9.2.6 Modtendenser

9.2.7 Hvornår er man tilfreds

9.2.8 Unges fællesskaber

9.2.9 Usikkerhed og fællesskaber

9.2.10 Håndtering af krav og forventninger

9.2.11 Del konklusion 2

9.3 Analysedel 3 – Hvilke refleksioner har de unge om deres uddannelsesvalg

9.3.1 Uddannelsesvalg

9.3.2 Det svære uddannelsesvalg

9.3.3 Struktureret frihed i uddannelsesvalg

9.3.4 Værdier i relation til uddannelsesvalg

9.3.5 Del konklusion 3

10. Konklusion

11. Litteraturliste

1. Indledning:

Følgende speciale handler om præstationssamfundet i en ungdomskontekst. Det tager afsæt i 8. klasses elever i folkeskolens oplevelser af vilkår i et samfund præget af individualisering og hvordan de aktivt forholder sig til vilkårene, og hvorledes disse er relateret til en folkeskolekontekst.

Motivationen i dette speciale har afsæt i mit tidligere uddannelsesforløb og arbejde, hvor jeg har beskæftiget mig med problemstillinger på børne- og ungeområdet. Jeg har arbejdet med unge mennesker der på forskelligvis har vanskeligheder med at fungere i folkeskolen indenfor de givne rammer. Jeg finder at det er et væsentligt område at sætte fokus på, med henvisning til at flere undersøgelser peger på at der en del unge der er pressede i deres ungdomsliv.

Det er relevant for det sociale arbejde at sætte fokus på og få et indblik i på hvilke områder i ungdomslivet de unge oplever sig pressede og på hvilke områder der kan være et behov for børne- og ungesociale indsatser eller forebyggende indsatser. Med henblik på at flest mulige børn og unge oplever et ungdomsliv i trivsel.

Efter at have orienteret mig i viden på området, herunder forskning og teori, præcisere jeg undersøgelsen og problemstillingen, og finder det relevant at fokusere på forventninger og krav der rettes mod de unge, på den baggrund rettes fokus på følgende temaer, pres, krav, forventninger, uddannelsesvalg, fællesskaber og individualisering, for på en uddybende og nuanceret måde at undersøge hvorledes samfundstendenser, som individualisering, konkurrence og præstationskultur viser sig hos de unge folkeskoleelever og hvilke diskurser der præger de unge i folkeskolen og hvilken betydning det har.

Specialet bygger på en formodning om at de værdier og normer vores samfund bygger på, kan have en negativ indflydelse på ungdommen og at det for den enkelte kan være vanskeligt at honorere de krav og forventninger der stilles til den enkelte. Det kan medføre at de unge oplever et pres og en belastning, der for nogen kan føre til sociale problemer, som stress, depression, angst og andet.

Jeg har med udgangspunkt i ovenstående tese fundet det relevant at søge at få indsigt i de unges egne perspektiver og refleksioner over pres i ungdomslivet. Empirien, der genereres igennem

interview, spørgeskemaundersøgelse, samt relevant eksisterende forskning på feltet jeg præsenterer i afsnittet eksisterende forskning og inddragelse af teori, vil være grundlaget for analysen af problemstillingen.

2. Problemformulering:

Hvordan oplever og håndterer 8 klasses folkeskoleelever præstationssamfundet krav og forventninger?

I bearbejdningen af datamaterialet fremkommer det, at det der optager de unge i deres ungdomsliv, er sociale relationer og deres fremtid. Deres beskrivelser af oplevelser, (i relation til diskurser og tendenser i ungdomslivet i senmoderniteten, karakteriseret, ved individualisering) viser, at de i varierende omfang er pressede på disse områder og videre at deres oplevelser relateret til senmoderne diskurser i samfundet er forskellige. Det gode ungdomsliv forbinder de i høj grad med at få en uddannelse, der på sigt fører til et godt job og videre er fællesskaber af væsentlig og nødvendig betydning, det at indgå i gode relationer til venner og familie kæder de unge sammen med at have et godt ungdomsliv. Med det afsæt vil følgende arbejdsspørgsmål, være udgangspunkt for analysen.

3. Arbejdsspørgsmål:

- **Hvad er vigtigt for de unge i deres ungdomsliv?**
- **Hvordan oplever og håndtere de unge samfundets krav og forventninger?**
- **Hvilke refleksioner har de unge om deres uddannelsesvalg?**

4. Eksisterende forskning:

I speciale processen har jeg orienteret mig i eksisterende forskning på feltet der relaterer sig til problemstillingen, med det formål at fokusere og præcisere undersøgelsen. I følgende afsnit præsenterer jeg de undersøgelser og forskningsartikler, jeg finder relevante for mit speciale, jeg referere til dele i disse, der bidrager med viden der er relevant for dette speciale. I analysen henviser og inddrager jeg videre til pointer i den eksisterende forskning hvor det er relevant.

4.1 Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2018:

Rapport fra Vive (2018), er en undersøgelse af børn og unge i Danmark, hvor forskere har fulgt børnebefolkningen gennem otte år. Jeg referere her til enkelte resultater fra rapporten der er relevant for dette speciale. Undersøgelsen viser en vækst i unges psykiske mistrivsel og videre at trivslen i skolen er dalende.

Den dalende trivsel i skolen, kommer i undersøgelsen til udtryk ved at flere af de børn og unge der skifter skole, gør det på baggrund af dårlig trivsel. Der ses en stigning i antallet af børn og unge der rapporterer om problemer i skolen, herunder konflikter med lærer og klassekammerater. Der ses et fald i antallet der virkelig godt kan lide skolen og ligeledes findes der et fald i antallet der vurderer at de klarer sig fagligt godt i skolen.

Den psykiske mistrivsel er i vækst, problemerne og den psykiske mistrivsel viser sig ifølge undersøgelsen hos de unge når de når teenageårene, det er særligt tydeligt hos pigerne. Rapporten henviser til at psykisk mistrivsel er et komplekst fænomen og peger på at hvordan gode relationer til venner og et familieliv præget af harmoni er afgørende faktorer for at de ikke unge oplever ensomhed. Videre fremkommer det at symptomer på mistrivsel ungdommen, giver en øget risiko for senere at få en psykiatrisk diagnose, være på overførselsindkomst og for ikke at have gennemført en uddannelse når man er midt i 20'erne (Vive, Børn og Unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2018).

4.2 Børnerådet:

I en analyse fra Børnerådet, "Pres på ungdomslivet", fremkommer det at unge helt ned til 8. klasses trin oplever et pres fra skolen og samfundet. Undersøgelsen viser at 74% af de unge på 8. klasses trin oplever i forskelligt omfang at være pressede. Det fremkommer af undersøgelsen at 21% af de unge føler sig pressede ofte eller hele tiden. Undersøgelsen finder at der er en sammenhæng mellem pres og bekymringer. De unge bekymrer sig om hvorvidt de kan præstere og leve op til krav der er forbundet med uddannelsessystemet, disse bekymringer medfører et pres. Videre kommer det frem i undersøgelsen at de unge oplever et pres der er relateret til uddannelsesvalg. De unges bekymringer omhandler forhold i fremtiden, domineret af frygt for ikke at være tilstrækkelig i uddannelsessystemet, i fremtid arbejdsliv og generelt i samfundet (Børnerådet, 2018). Undersøgelsen er relevant for dette speciales problemstilling og virker til at rammesætte undersøgelsen.

4.3 En ungdom under pres:

Artiklen "En ungdom under pres" (Rohleder og Buemann, 2019), sætter fokus på unges sårbarhed, der medfører at de rammes af stress, ensomhed og mistrivsel og peger på at uddannelsessystemet bære en del af skylden, jeg referere her pointer der fremkommer fra forskellige forskere, der er relevante for dette speciale.

Per Schultz Jørgensen, professor i socialpsykologi, mener at *pres, perfektion, performance og præstation* er medvirkende til at flere unge bliver sårbare, han henviser til at de unge konstant er udsat for et pres, relateret til at de skal præstere på alle parametre. Ungdommen leves i et individualiseret opbrudssamfund, *præget af overgange, valg og et ungdomsliv som foregår digitalt*. Han henviser til at de unge har fokus på præstationen, der fungere som en facade, men at de inden i oplever en tomhed, *for hvem er jeg hvis jeg ikke er min præstation?* (Per Schultz Jørgensen).

Naomi Katznelson genkender præstationskulturen, og peger på at for eleverne handler det om at performe, hun henviser til at sårbarheden hos de unge opstår i et *"krydsfelt mellem øget præstationskultur og perfektionskultur"*. I Perfekthedskulturen, er det kun karakteren 12 der

gælder, og er man tilfreds med at have fået 4, kræver det en forklaring. Den gennemsnitlige præstation er ikke længere en mulighed, på trods af at netop gennemsnittet er udtryk for at det er der de fleste befinder sig. Katznelson peger på vigtigheden i at få skabt en balance mellem på den ene side at tage sårbarheden alvorligt men samtidig uden at antage at alle unge bliver stressede som følge af at der stilles krav til dem (Naomi Katznelson).

Carsten Obel, professor i mental børnesundhed, peger på at de unges mistrivsel er et resultat af deres vanskeligheder ved at leve op til idealet om altid at være på toppen. Han udtaler *”at det ideal bliver hugget ud i granit, når samfundet – ud over konstant at måle de unges præstationer med nationale test og karakterer – også holder øje med om de får 12 i trivsel”*. Han henviser til at hvor det førhen var socialt belastede unge der blev sårbare er det i dag unge fra alle samfundslag. Han peger på at forældrene har betydning og at de er rollemodeller (Carsten Obel).

Iben Nørup, forsker, hun påpeger at performancepresset er institutionaliseret igennem hele uddannelsessystemet og at de unge er fuldt bevidste om dette. Hun henviser at uddannelsessystemet fra 2004 i stigende omfang er underlagt forskellige former for test. Videre peger hun på en sammenhæng med sundhedsprofilundersøgelsen resultat der viser *”at det er de unge, som er blevet målt og vejet igennem hele deres barndom, som har det allerværst”*. Problemet er i uddannelsessystemet og løsningen ligger i at der ændres fokus fra at være rettet mod performance til at være på læring (Iben Nørup), (Rohleder og Buemann, 2019).

4.4 Unges Fællesskaber:

Rapporten, *”Unge Fællesskaber – mellem selvfølgelighed og vedligeholdelse*, af Maria Bruselius og Niels Ulrik Sørensen (Cefu, 2017), tegner et billede af den betydning, fællesskaber i nutidens individualiserende ungdom har, for de unge, den har afsæt i de unges perspektiv og er relevant i dette speciale, sammenhængende med at det fremkommer af data fra min empiriindsamling, at de unge oplever fællesskaber som særlige vigtige.

Bruselius og Sørensen, finder i deres undersøgelse at familien har særstatus som betydningsfuldt fællesskab og at denne fungerer som et fast holdepunkt i et individualiseret samfund. Videre frembringer de viden om fællesskaber relateret til skolekontekst. De henviser til hvordan de unge i

skolen indgår i klassefællesskaber og at det ofte er her de unge finder deres nære venner. Ifølge Bruselius og Sørensen er der for de unge et arbejde forbundet med at indgå i disse fællesskaber, der både handler om at få den etableret og blive inkluderet i dem. Det kan opleves som vanskeligt for de unge at finde deres egen plads i disse fællesskaber. På den måde er skolefællesskaberne både forbundet med hårdt arbejde og usikkerhed og samtidig har de en afgørende betydning for de unge, da det er her de finder deres nærmeste venskabsrelationer. Både skolefællesskabet og familien oplever de unge som afgørende holdepunkt, men hvor familien opleves som forbundet med sikkerhed og tryghed, er fællesskaber i skolen og med venner forbundet med usikkerhed (Bruselius og Sørensen, 2017).

5. Kontekst:

Folkeskolen er den konkrete kontekst eleverne er indlejret i og i det følgende vil jeg belyse de tendenser og den udvikling der præger folkeskolen og heraf den socialisering der finder sted af eleverne, med det formål at skitsere min forståelse af genstandsfeltet.

Folkeskolens formålsparagraf er senest blevet ændret i 2006, og den definerer hvilke mål, idealer og værdier der sigtes efter i folkeskolen. Den afspejler de politiske og pædagogiske værdier og holdninger der hersker i samfundet. Tidligere undervisningsminister Knud Heinesen, har udtalt *"Folkeskolens formålsparagraf er samfundets trosbekendelse til fælles værdier"* (Heinesen, 2006, s. 188), (Pedersen, 2011, 170).

Jeg vil inddrage pointer fra Ove Kaj Pedersen analyse af konkurrencestaten, der knytter an til den værdimæssige udviklingen i folkeskolen. Videre inddrager jeg Jan Kampmann, og hans perspektiv på det ændrende børnesyn, hvor han viser at der er en tendens at tilgangen og opfattelsen af børn i de senere år har gennemgået en væsentlig forandring, så børn nu opfattes som autonome og selvforvaltende, han anvender termen "det kompetente barn". Kampmann anskuer den øgede opmærksomhed på det ændrede syn på børn, som et udtryk for henholdsvis en ændring i tilgangen til børn, med formålet at styrke deres demokratiske rettigheder, frihed og autonomi, men samtidig et udtryk for bidrag til nye former for kontrol og disciplinering (Kampman, 2004, s.

516). De tendenserne Kampmann analyserer frem har betydning for eleverne i folkeskolen og er på den baggrund relevante i dette speciale.

5.1 Lovgivning på folkeskoleområdet:

I det følgende afsnit redegør jeg for lovgivning på folkeskoleområdet, med henblik på at give indblik den kontekst eleverne er indlejret i, for at kunne relatere de unges beskrivelser til de eksisterende rammer og bidrage til at forstå ungdomslivets vilkår i samtiden.

5.2 Folkeskolens formålsparagraf:

Målet er at eleverne i folkeskolen skal blive fagligt dygtige og oplyste og skolen skal danne eleverne til at blive demokratiske medborgere.

Folkeskolens formål

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkeltes elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati (Retsinformation, LBK nr 1396 af 28/09/2020).

5.3 Elevplaner:

Elevplaner, alle elever i folkeskolen skal have en elevplan, indeholdende, mål, status og opfølgning, den tager udgangspunkt i den enkelte elevs udbytte af undervisning, og hensigten er at denne forbedres.

Eleven er med til at sætte mål for egen læring, og konkrete mål sikre at eleven ved hvad der skal arbejdes med. Elevplanen er elevens eget værktøj, i skole arbejdet

Fra 8. klasse skal elevplanen virke til afklare uddannelsesvalg og gøre eleven parat til at gennemføre ungdomsuddannelse (Børne- og undervisningsministeriet).

5.4 Nationale mål for folkeskolens udvikling:

Målene sætter retning for udviklingen i folkeskolen og giver samtidig mulighed for at følge, hvordan det går med folkeskoleelevernes faglighed og trivsel.

Alle elever skal udfordres og blive så dygtige de kan.

Mindske betydningen af social baggrund i forhold til faglige resultater.

Tillid og trivsel styrkes gennem respekt for professionel viden og praksis (Børne- og undervisningsministeriet).

5.5 Uddannelsesparathedsvurdering:

Fra 8. klasse skal skolen vurdere elevernes uddannelsesparathed, i forhold til at vælge og gennemføre en ungdomsuddannelse. Den enkelte elev vurderes på faglige, personlige, sociale og praksisfaglige forudsætninger, for at kunne begynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, i uddannelsesparathedsvurderingen ligger et konkret karakterkrav, med et gennemsnit på mindst 4 og mindst 5 hvis eleven søger 3-årig gymnasial uddannelse (Børne- og undervisningsministeriet).

5.6 Ove Kaj Pedersen:

Folkeskolens formål, metoder og redskaber er løbende til debat og Pedersen henviser til at i denne debat kan man følge udviklingen i definitionen af individ og fællesskab, og at ændringerne er sammenhængende med udviklingen i den politiske kulturs diskurs (Pedersen, 2011, s. 170). Skolen har i hele modernitetens historie haft til formål at danne børnene til individer der indgår i et fællesskab, gennem disciplinering, dannelse og uddannelse. Med den nye formålsparagraf fra 2006 (lov om folkeskolen 30.11.2006), sker der en ændring i synet på fællesskab og individualitet, samfundsudviklingen viser sig i formålsparagraffen, hvor arbejde er bindeled mellem fællesskab og individualitet, skolens fokus bliver at uddanne de unge til at besidde kompetencer og færdigheder, der er nødvendige for at indgå i konkurrencen på arbejdsmarkedet (Pedersen, 2011, s. 170-173). Ifølge Pedersen fungerer skolen som et instrument der kommunikerer den politiske kultur ud og almengør denne, tilsvarende er pædagogikken redskabet til at danne og uddanne, med den hensigt at bestemte værdier gøres universelle (Pedersen, 2011, s. 171), Folkeskolen har på den baggrund som institution, hvori eleverne socialiseres, indflydelse på de unge.

Pedersen har fokus på samfundsudviklingen, der medfører ændringer politisk, gennem lovgivning og reformer på folkeskoleområdet, der således virker "opdragede" på individerne i det eleverne socialiseres gennem folkeskolen. Pedersens fokus er på en ny opfattelse af fællesskab der binder individer sammen gennem arbejde, folkeskolens formål bliver at indstille og klargøre eleverne til et konkurrencesamfund, hvor det handler om at have de rigtige færdigheder i forhold til at kunne indgå på arbejdsmarkedets vilkår og bidrage til samfundsøkonomien og heri er fællesskabet

5.7 Jan Kampmann:

I artiklen, "Det selv iagttagelige barn", anlægger Kampmann, et børneperspektiv og diskuterer ud fra det hvilken sammenhæng der er mellem samfundstendenser og hverdagslivet for børn og unge, han er kritisk overfor at børns hverdag i højere grad bliver institutionaliseret og præget af metoder og modeller der danner rammen om arbejdet med børn og unge, han finder det relevant at reflektere over hvilken betydning disse forhold har for børn. Disse refleksioner finder jeg relevante i dette speciale, med henblik på at forstå sammenhængen mellem hvordan

formålsparagraffen (folkeskolen) definere en overordnet ramme, der fx betyder at undervisningen konkret tager udgangspunkt i elevplaner og derigennem er medvirkende til at eleven gøres ansvarlig for egen undervisning.

Kampmann henviser til at der over en periode er sket et skift i børnesynet, der bevirker at børn nu opfattes som aktører og kompetente individer. I den pædagogiske praksis, synes der at være en fælles forståelse af at udgangspunktet er i det enkelte barn og at kernen bør være fokus på at barnet udvikler personlige kompetencer og almene færdigheder. Børnesynet hænger ifølge Kampmann, sammen med krav der fremsættes til børn i deres institutionaliserede hverdagsliv. Tendensen i samfundsudviklingen er en stigende individualisering og institutionalisering, dette medfører ændrede krav til eleverne i folkeskolen, det kommer til udtryk gennem praksisformer, der vægter den enkelte elev, og giver eleven ansvar for egen læring og udvikling. Eleven må forholde sig reflekterende i forhold til sin egen læring, ansvaret for udvikling og læring placeres hos eleven og der stilles krav til at eleven definere mål for egen læring og derved kan udlede hvad der skal arbejdes med, og anvende dette i en selv evaluering. (Kampman, 2004, s.527).

Kampmanns perspektiver er relevante at diskutere sammen med de unges perspektiver der fremkommer af empirien, for at komme nærmere en forståelse af hvordan samfundets krav til individet opleves af folkeskoleeleverne.

Kampmann fokuserer på tendenser i folkeskole der er sammenhængende med politik, beslutninger, lovgivning og reformer, der udmønter sig i institutioner, herunder folkeskolen, og at der sker en stigende institutionalisering af børn, der derved i højere grad socialiseres gennem institutioner, skolen. Hans fokus er på individualiseringen, elevens eget ansvar, elevens evne til at forholde sig reflekterende, i forhold til at kunne gennemskue hvilke områder eleven skal arbejde på, hvad der er meningsfuldt, denne ændring er med henvisning til Kampmann sammenhængende med de samfundsmæssige udviklingstendenser, hvor børn i stigende grad institutionaliseres.

Kampmann henviser til at de udviklingstendenser der gør sig gældende i folkeskolen, kan anskues som følge af mere generelle samfundsmæssige kulturelle forandringsprocesser, der relaterer sig til ændringer i forvaltningsprincipper i velfærdsstaten, hvor individet i højere grad gøres ansvarlig for livskvalitet og udviklingsmuligheder. Samfundets udvikling og forandring fører til en ændring i den idealforestilling og forventning der er tilstede, om hvordan barnet burde være og agere, i en dansk

samfundsmæssig kontekst, Kampmanns begreb *det kompetente barn* afspejler dette (Kampmann, 2004, s.528- 529).

De normative idealer Kampmann fremskriver er væsentlige og relevante at belyse i sammenhæng med de unges oplevelser, for at forstå og nuancere hvordan eleverne oplever ungdomslivets vilkår og få et indblik i hvordan samfundskulturen influerer på folkeskole elevers hverdag.

5.3 Materielle og postmaterielle:

Jeg refererer til dele af værdiundersøgelsen og finder det relevant at inddrage data der søger at afdække hvilke værdier der vægtes når det handler om børneopdragelse, undersøgelsen strækker sig fra 1990-2017 og giver viden om ændringer i prioriteringer, det bidrager med oplysninger om hvilke egenskaber ved individet der vægtes og hvordan disse ændre sig (Dahl, 2019, s. 321).

De værdimæssige tendenser er sammenhængende med samfundsmæssige tendenser, og heraf er de unges værdimæssige orientering mod materielle eller post materielle værdier og den udvikling der finder sted med til at tegne et samlet billede af den verden de unge skal navigere i.

Der er forskellige teoretiske perspektiver på opdragelse, herunder Ronald Ingelhart's opdeling af opdragelsesværdierne i henholdsvis materielle og postmaterielle værdier, som Karen Margrete Dahl henviser til. Hvor de materielle opdragelsesværdier sigter mod at barnet kan indgå i et samfund præget af materielle værdier, hvor opfyldelse af basale behov vægtes over personlig og individuel frihed og udvikling. Omvendt er postmaterielle opdragelsesværdier aktuelle i samfund karakteriseret ved en høj grad af sikkerhed, både materielt og fysisk, samtidig med at der stilles krav til individet, i forhold til konstant udvikling og tilpasning til forskellige sociale kontekster. Her vægtes værdier knyttet til selvudfoldelse højere end overlevelse. Individets identitet er ikke styret af normative institutioner, men i stedet frisat. Fokus er her på at den enkelte bliver i stand til at reflektere over sig selv, og være en del af flere og skiftende fællesskaber, og overordnet blive selvstændig til at kunne agere i samfundet (Dahl, 2019, s. 322-323).

Ifølge Dahl sætter danskerne i opdragelsen af børn, værdierne, selvstændighed, ansvarsfølelse, tolerance og gode manerer højt, det er på den måde både det stærke individ og hensynet til omgivelserne, der vægtes, de foretrukne værdier har været stabile fra 1990-2017, men på trods af

det, peger hun på værdiforandringer, der ses Inden for de materielle værdier, hvor der er en stigning på områderne, gode manerer, hårdt arbejde og respekt for autoriteter, mens der sideløbende er et fald i andelen der vægter, lydighed og sparsommelighed. I følge Dahl viser forandringerne i de postmaterielle værdier, sig ved at en stigende andel prioriterer, tolerance og omtanke for andre, mens selvstændighed og ansvarsfølelse er værdier med faldende tendens (Dahl, 2019, s. 348-349).

De værdimæssige ændringer kan ifølge Dahl anskues som et resultat af de unges opvækst i en tid præget af stigende materiel og fysisk usikkerhed. Ændringerne kan også ses i lyset af de ændringer samfundets udvikling medfører i hverdagslivet, hvor de sociale relationer og kontakt i højere grad foregår virtuelt end fysisk. Videre er der en orientering mod det ideelle forældreskab og barndom, hvilket betinger en lavere grad af risikoadfærd og at opmærksomheden rettes mod præstationer i uddannelsessystemet (Dahl, 2019, s. 350). Overordnet kan forandringen og udviklingen i værdierne, *større accept af autoriteter, mindre vægt på selvstændighed og større tolerance*, der findes i værdiundersøgelsen, anskues dels som tilpasning til samtiden og dels som reaktion på den stigende individualisering, der begrænser fællesskabet (Dahl, 2019, s. 350).

6. Teori:

Følgende afsnit er en præsentation af de teorier der er anvendt i analysen.

I analysen anvender jeg teorierne i argumentation og diskussion af de forhold der fremkommer af empirien, i relation til dette speciales kontekst, 8 klasses folkeskoleelever. Jeg vil belyse hvilke tendenser der præger ungdomslivet i dag. I det følgende vil jeg ikke til fulde redegøre for teorierne, men uddrage de begreber der er relevante for en nuanceret analyse.

Den teoretiske tilgang til opgavens hovedemne, præstationskultur og individualisering er overvejende sociologisk, med fokus på forholdet mellem individ og samfund. Mine forforståelser jeg bringer ind i dette speciale, forståelsen af at de fordringer og krav eleverne oplever i deres ungdomsliv er relateret til samfundsudviklingen og som jeg på samme tid ønsker at sætte på spil, for herigennem at nuancere forståelsen af de vilkår der optræder i ungdomslivet. Teorierne er valgt med henblik på at analysen af de unges vilkår kan frembringe nuancerede fortolkninger, der

gennem mikro- og makroperspektiver bidrager til en forståelse af ungdomslivet hvordan krav og forventninger i en senmoder kontekst opleves og håndteres.

Teorierne er valgt for i første omgang at være styrende for projektet og opstille en ramme, et fokus, et udgangspunkt, der kan fungere som en afgrænsning at se problemerne igennem.

Teorierne, der er en del af den baggrundsviden, der er afsæt for problemformuleringen og eksisterende undersøgelser, har indflydelse på henholdsvis problemformuleringen og de interview og spørgeskema spørgsmål jeg anvender i dataindsamlingen. I bearbejdningen af den indsamlede empiri sigter jeg på at holde mig åben og nysgerrig på de unges egne oplevelser og perspektiver der fremkommer, og i den proces udlede de diskurser og tendenser deres oplevelser udtrykker, dette indgår i formuleringen af arbejdsspørgsmålene og virker til at de på forhånd valgte teorier nuanceres og suppleres med nye relevante teoretiske pointer. Teorierne repræsenterer en henholdsvis deduktiv og induktiv tilgang.

Jeg i følgende afsnit redegøre for og diskutere teoretiske og samfundsdiagnostiske pointer, der med abstrakte udsagn bidrager med perspektiver på hvad der karakteriserer samfundet og ungdommens vilkår i samtiden, i analysen vil teorierne i samspil med min indsamlede empiri, bidrage til en nuanceret forståelse af ungdomslivet vilkår med det formål at få et samlet billede af den verden de unge skal navigere i.

Anthony Giddens benytter jeg til at forstå samfundsudviklingen og aftraditionaliseringen, der medfører at de unge i stigende grad må forholde sig reflektivt til valg og hvilken betydning har og hvorledes det påvirker de unge i deres uddannelsesvalg. Ove Kaj Pedersen, konkurrencestaten anvender jeg til at forså samfundsudviklingen, konkurrencestatens fremkomst, og dennes betydning for folkeskolen, i forlængelse heraf inddrager jeg Jan Kampmann, for en forståelse af folkeskolen som kontekst, Kampmanns perspektiver er udfoldet i kontekst afsnittet. Søren Juul, selvets kultur bruger jeg i undersøgelsen af hvordan individualiseringen påvirker de unge.

Videre inddrager jeg Axel Honneth og anerkendelsesteori, der i analysedel 1 benyttes i relation til Juuls selvets kultur, med fokus på at se hvordan individualiseringen forringer anerkendelsesbetingelserne i samfundet og som sammenhængende med Frederiksen og Danskernes værdier, der er relevante og knytter an til en dansk kontekst og bidrager med viden om den kontekst de unge er indlejret i og hvilken værdimæssig udvikling der finder sted og

hvorledes denne er sammenhængende med samfundsudviklingen. Anerkendelsesteorien og værdierne udfoldes i analyseafsnit 1, hvor jeg har fokus på hvad der er vigtigt for de unge i deres ungdomsliv.

Anders Petersen, præstationssamfundet, bruges i en forståelse af hvordan konkurrencestaten og selvets kultur medfører krav og forventninger til eleverne om at præstere og heraf af det fokus der er på præstationen. Petersens teoretiske perspektiver på de belastninger på individet der opstår i præstationskulturen redegør jeg for i analysedel 2, hvor der sættes fokus på hvordan krav og forventninger opleves og håndteres af de unge.

Per Schultz Jørgensen, begreb struktureret frihed inddrages i forhold til de unges uddannelsesvalgproces, og udfoldes i analysedel 3 sammen med Giddens teori, hvor blikket er rettet mod de unges refleksioner over uddannelsesvalg.

Frederiksen og Danskernes værdier, er relevante og knytter an med en dansk kontekst, og bidrager i viden om den kontekst de unge er indlejret i og hvilken værdimæssig udvikling der finder sted og hvorledes denne er sammenhængende med samfundsudviklingen.

Følgende afsnit har til formål at beskrive transformationen fra velfærdsstat til konkurrencestat og drivkraften i udviklingen. Og redegøre for hvordan denne udvikling har medført ændringer i kulturen, værdier og menneskesynet og hvorledes det har betydning for individerne, mit fokus er på de områder i udvikling der relaterer sig til en ungdomskontekst, der har relevans for dette speciale. Jeg forstår de unges oplevelser i kontekst af en senmoderne forståelsesramme, hvor de tendenser der karakteriserer det senmoderne samfund, formuleres som et grundlæggende vilkår.

6.1.1 Det senmoderne samfund:

Jeg inddrager pointer fra Anthony Giddens analyser af samfundet, som et blik på de karakteristika der er ved det senmoderne samfunds institutioner og det senmoderne menneske og hvorledes den menneskelige handling og sociale institutioner er sammenhængende, med det sigte at placere ungdomslivet i denne kontekst og forstå de unges oplevelser. Ifølge Giddens er det senmoderne samfund karakteriseret ved at være dynamisk og underkonstant forandring, han anskuer den som en "løbsk verden", med henvisning til at den sociale forandring foregår i et langt hurtigere og mere

intensivt tempo og på samme tid er omfanget og dybden af den sociale forandring langt større, hvilket yder indflydelse på tidligere eksisterende sociale praksisser og individets handlingsmønstre (Giddens, modernitet og selvidentitet, s. 26-27). (Giddens, 1991, s. 26-27).

De unge står i en situation hvor de skal træffe valg, der har betydning for deres fremtid, uddannelsesvalget er på den ene side et valg præget af mange muligheder og samtidig forbundet med en usikkerhed.

Det er i høj grad jf. Giddens disse dynamiske karakterer ved det moderne samfund, der adskiller det fra tidligere tiders præmoderne samfundstyper, de bliver i Giddens modernitetsanalyse sammenfattet i tre punkter, henholdsvis, adskillelse af tid og rum, disembedding og refleksivitet, der er centrale karaktertræk ved det senmoderne og globaliserede samfund (Giddens, introduktion til en samfundsteoretiker, s. 121.) (Kaspersen, 2001, s. 121).

Adskillelsen af tid og rum medfører at de sociale relationer er ikke længere forankrede i lokalsamfundet, men i stedet er udlejret til ekspertsystemer (Kaspersen, 2001, s. 122-123).

Denne reorganisering af de sociale relationer, bevirker at når de unge står over for valg, gør de brug af ekspertsystemerne, der er en større grad af tillid til ekspertens vurdering end den der findes i de nære sociale relationer (Giddens, 1990, s. 30-32).

Samfundsændringerne har betydning på en lang række områder, men særligt relevant for dette speciale er skole og uddannelsesområdet og de fællesskaber de unge indgår, de svar de unge bidrager med i empiriindsamlingen er i vid udstrækning relateret til disse emner.

6.1.2 Refleksivitet:

Et tredje forhold ved det senmoderne samfund, som Giddens henviser til er, refleksivitet.

Tidligere var tradition bestemmende og styrende for handling, hvor det i dag sker gennem refleksivitet, givet ved den store mængde information og viden der er tilgængelig, der betinger at individet refleksivt må forholde sig til handlinger og kunne begrunde disse (Kaspersen, 2001, s. 125-127). Ifølge Giddens medfører aftraditionaliseringen en form for frisættelse, givet ved

frisættelse fra traditioner, hvilket fører til nye muligheder, men samtidig med flere valg og beslutninger der skal træffes (s. 138 Kaspersen)

Globaliseringen og aftraditionaliseringen der medfører en stigende refleksivitet både socialt og institutionelt, fører til at mennesker besidder flere informationer og viden og samtidig fører det til flere valg og beslutninger, den enkelte må træffe. Giddens forstår dette som en frisættelse af individet men ikke som en individualiseringsproces (Kaspersen, 2001, s. 139).

Giddens bedømmelser af samfundets udvikling, finder jeg relevante at inddrage i et samlet billede af den verden de unge skal navigere i, han bidrager med perspektiver på hvordan samfundsudviklingen kan opfattes som

Refleksivitet er et vilkår for de unge og medfører at de både i venskaber og fællesskaber, samt i relation til deres faglige præstationer og fremtidige drømme, må forholde sig refleksive, refleksiviteten er forbundet med en usikkerhed.

6.2 Fra velfærdsstat til konkurrencestat:

Ove Kaj Pedersens analyser af konkurrencestatens udvikling, bidrager med et perspektiv på samfundsudviklingen, der medfører institutionelle ændringer på skoleområdet. Nye reformer medvirker til ændringer i menneskesynet og folkeskolens formål og ideal.

Jeg inddrager Ove Kaj Pedersen, forståelse af moderne stater og hans redegørelse af konkurrencestaten og dennes udvikling, med det formål at belyse kendetegn ved samfundet i dag og som et perspektiv på den kontekst ungdomslivet leves i. Den politiske kultur, diskurs, værdier har indflydelse på individerne i samfundet.

Udviklingen er relevant i dette speciale, i sammenhæng med de ændringer den fører med på uddannelsesområdet og herunder folkeskole, har indflydelse på de unge.

Ifølge Ove Kaj Pedersen er samfundets udvikling, fra nationalstat, til velfærdsstat og dennes videreudvikling, konkurrencestaten, drevet af globaliseringen, hvor landene som resultat af globaliseringen må indgå i konkurrence på flere områder. Pedersen forstår ikke konkurrencestaten som et brud med velfærdsstaten, men i stedet at der sker forskydninger, ifølge Pedersen, gør

således flere af velfærdsstatens logikker sig fortsat gældende i konkurrencestaten. I Pedersens optik er konkurrencestaten kendetegnet og adskiller sig fra velfærdsstaten, ved at tilskynde at individer og virksomheder indgår i den globale konkurrence, videre placerer den ansvaret for eget liv hos individet, og henviser til at fællesskabet er relateret til arbejde og frihed er defineret ved individets mulighed for at realiserer egne behov. Jf. Pedersen, er konkurrencestaten, en stat der fremmer dynamik frem for at søge stabilitet, og videre søger konkurrencestaten at påvirke internationale omgivelser, med det formål at varetage nationale interesser i en global verden (Pedersen, 2011, s.12). Pedersens henviser til at konkurrencestaten ikke kun handler om økonomi og politik, men at den videre medfører ændringer i den politiske kultur og værdier der er grundlæggende for fællesskabet. I følge Pedersen hersker der i konkurrencestaten et andet menneskesyn end tidligere, der søger at påvirke individets normer og holdninger (Pedersen, 2011, s. 169).

Samfundets udvikling og dets karakteristika har betydning for individerne i det, i relation til dette speciale er fokus rettet mod de vilkår der er rammen om ungdomslivet og hvordan de unge oplever disse.

6.3 Selvets kultur:

Samfundets forandring i moderniteten har forstærket individualiseringen, flere sociologer er enige i dette, men hvordan udviklingen skal bedømmes moralsk, er der uenighed omkring (Juul, 2017, s. 24).

Individualiseringen er et vilkår for de unge folkeskoleelever og influerer på deres oplevelser både i skolemæssige og sociale sammenhænge.

Ove Kaj Pedersen er tilhænger af konkurrencestaten og ser denne som en nødvendig udvikling af velfærdsstaten, for at kunne stå mål med de udfordringer den globale kapitalisme medfører (Juul, 2017, s. 171).

Søren Juul forholder sig kritisk til udviklingens betydning for menneskesynet og de samfundsmæssige anerkendelsesbetingelser (Juul, 2017, s. 16) Juul taler for at konkurrencestatens ideologi og menneskesyn er en neoliberal kritik af velfærdsstaten og en trussel for dennes værdier.

Ifølge Juul har moderniteten forstærket individualiseringen og det han kalder selvets kultur (Juul, 2017, s. 23), en kultur, defineret ved et menneskesyn og fornuft, hvor det er individets eget ansvar, at skabe sin livsbane, hvor individet ansues som uafhængig af det sociale rum og hvor den enkeltes handlinger er styret af egen interesse, og mennesket opfattes som værende rationelt og nyttemaksimerende (Juul, 2017, s. 12). Individet må hele tiden udvikle sig og det er derved ikke individets sociale position og dennes betydning for livschancerne der karakteriserer selvets kultur (Juul, 2017, s. 13). Ifølge Juul, giver den kultur og menneskesyn, som han kalder selvets kultur, anledning til eksistentielle menneskelige problemer og medvirker til en svækkelse af den sociale sammenhængskraft (Juul, 2017, s. 12). Individualiseringen har ført til en frisættelse fra traditionelle meningsgivende fællesskaber, der frem for reel oplevelse af frihed har medført nye typer af krav til individet, der er underlagt en tvang til at vælge og krav om selvrealisering (Juul, 2017, s. 38-39).

Ifølge Giddens er der i den reflektive modernitet, tale om nye fællesskaberformer, hvor individerne har mere frihed og bedre muligheder for at definere deres eget liv (Juul, 2017, s. 108). Giddens henviser til vi lever i en tid med moralsk forandring, men ikke forfald. Individualismen opfatter han ikke som egoisme eller som en trussel mod solidariteten, men at solidariteten skabes på en ny måde, hvor individet er ansvarlig for eget liv og ansvarliggøres for valg og beslutninger og konsekvenserne der knytter sig hertil (s. 170, Kaspersen).

7. Videnskabsteoretiske perspektiv:

Videnskabsteorien bruges som et redskab til at reflektere over de tilgange man vælger, samt de antagelser man gør sig om genstandsfeltet og hvordan de påvirker den viden der genereres gennem projektet. I følgende afsnit vil jeg beskrive mit videnskabsteoretiske ståsted og tydeliggøre de forudsætninger arbejdet er med afsæt i og hvordan det påvirker tilgangen til problemstillingen og den viden der opstår.

Videnskabsteorien er et redskab til at reflektere over de tilgange, man vælger, de antagelser, man gør sig og den viden, man frembringer (Olesen & Monrad, 2018, s.22). Alle undersøgelser,

herunder hermeneutiske, skal designes individuelt med udgangspunkt i forskningens formål og forskningsspørgsmålet (Kristensen, 2017, s. 154).

7.1 Hermeneutik:

Specialets videnskabssteoretiske tilgang er hermeneutiks, hermeneutik kommer fra græsk og betyder fortolkning og videnskabssteorien hermeneutik kan bruges til at analysere fortolkninger.

Grundlæggende for hermeneutikken er den hermeneutiske cirkel, der ikke er defineret ved en begyndelse og et slutpunkt. Men at forskeren forstår det nye, ud fra den viden denne allerede har, dette er forforståelsen. Erkendelsen vil ikke føres tilbage til et fast udgangspunkt, men vil ændre forforståelsen der så tages med videre, og forskeren bliver på denne vis i den hermeneutiske cirkel (Juul, S. 2018, s. 325).

I Gadamer's filosofiske hermeneutik fremgår det at vi aldrig møder noget nyt som helt blanke, men at man med sig har sine fordomme, der kommer fra erfaringer, det kalder han at mennesket er historisk. I hermeneutikken er erkendelsen en konstant proces.

Ifølge Gadamer er vores fordomme nødvendige for erkendelsen, da det uden dem ikke ville være muligt forstå os selv og omverdenen.

Jf. Gadamer skal vi ikke uden videre godtage vores fordomme, de skal undersøges nærmere, i en proces hvor nogen vil blive forkastet og andre bevaret. I denne proces afprøver man fordommene i forståelsesprocessen og de bringes i anvendelse i den konkrete undersøgelse, med det formål at søge at justere og nuancere dem, eller nå til det punkt hvor de kasseres (Juul, 2018, s. 325-327).

I specialet erklærer jeg mig enig i den ontologiske hermeneutik formuleret af Gadamer, og vil i min undersøgelse af hvad "der eksisterer og hvordan det eksisterer" bevidst inddrage mine forforståelser og sætte dem i spil og på spil i forståelsesprocessen, med en opmærksomhed på at disse fordomme ekspliciteres og gøres til genstand for nærmere undersøgelse, på den måde vil forforståelserne udvikle sig, blive nuanceret og justeret og i nogle tilfælde muligvis forkastes, med henvisning til (Juul, S. 2018, s. 325). Jeg søger i specialet at opnå en viden om eleverne på 8. klassetrins oplevelser af ungdomslivet, igennem deres oplevelse og fortolkning af de forhold der

er vilkårene i et ungdomsliv, i denne undersøgelse vil mine fordomme influere, men de sættes på spil, så de således kan erstattes med nye, med henvisning til Monrad (Monrad, 2018, s.110).

Jeg er bevidst om at forforståelserne påvirker de data jeg indsamler og som udgør min empiri, i kraft af konteksten, historisk og samfundsmæssigt og biografiske erfaringer og at man som forsker, i kraft af sine fordomme, fortolkninger og dialog fungerer som aktivt medskabende til datamaterialet (Monrad, 2018, s.110).

I mødet med feltet har jeg ligeledes mine forforståelser med mig og de har betydning for de spørgsmål jeg informanterne i empiriindsamlingen.

7.2 Forforståelser:

Som redegjort for ovenstående påvirkes empirien af forskerens forforståelser

Forforståelserne har betydning for videns produktionen i hermeneutikken, det er umuligt at møde verden eller et felt neutralt, både som menneske og forsker har du erfaringer med dig fra din "væren i verden" (Monrad, 2018, s.114).

Forforståelsen er i hermeneutikken afgørende for at der kan skabes en ny forståelse, da den opstår i forlængelse af den eksisterende forforståelse, men det er en betingelse at der finder er en åbenhed og selvkritisk refleksion sted i fortolkningen.

På den baggrund er det relevant i projektarbejdet formulere og synliggøre forforståelsen, så disse fordomme herigennem kan inddrages aktivt i analysen af data, hvilket også betinges af at forskeren i hermeneutikken er aktiv medskabende i tilvirkningen af data (Monrad, 2018, s.114).

Mine forforståelser er påvirket af eksisterende undersøgelser, rapporter, statistikker og debatten om emnet, da disse har bidraget til en viden og en opmærksomhed på forskellige sociale problemstillinger i ungdomslivet og en nysgerrighed på i hvilket omfang at tendenser der gør sig gældende for unge i gymnasiealderen, er at finde helt ned til elever på 8 klassetrin.

I et samfund præget af en præstations- og individkultur og med de sociale problemer der følger i kølvandet, kombineret med en viden om at flere unge er pressede, er jeg nysgerrig på om det er fænomener der kan spores i folkeskolen på 8 klasse trin, hvor de helt unge befinder sig i en overgang, fra folkeskolen til ungdomsuddannelsessystemet og er i en udvikling fra barn til voksen

som givet gør dem mere sårbare, i en kontekst hvor der i kraft af en samfundskultur stilles en række krav til de unge.

Jeg har en forforståelse om at de unge i disse overgange kan føle sig pressede, måske stressede og forvirrede over de mange krav der stilles til dem fra flere sider.

Jeg bringer mine forforståelser i anvendelse ved at redegøre for dem i det følgende og inddrage dem i metodeudvælgelsen, samt en bevidsthed om at de influerer på de spørgsmål jeg vælger at formulere i min indsamling af empiri, da det netop er mine forforståelser der gør det muligt at stille de relevante spørgsmål for undersøgelsen (Juul, S. 2018, s. 225).

Jeg er opmærksom på at mine forforståelser bliver udfordret og løbende nuanceret, i processen, da det kan vise sig at de unge ikke føler sig pressede, eller er optaget af og påvirket af nogle andre forhold end jeg havde forstillet mig.

Jeg har en antagelse om at de unge er pressede og påvirkede af de krav der stilles til dem, i form af at skulle være uddannelsesparate, og de test osv. det medfører.

Jeg forstiller mig at mange af de krav der bliver stillet fra det omgivende samfund, det kan være skolen, forældre, politik osv., medfører at de unge føler sig pressede og at det er et pres de vender indad, i tråd med en individ kultur, fokusering, at det bliver en følelse af og oplevelse af, at de unge bærer et stort ansvar og at ansvaret ligger hos dem som individer.

Jeg antager at de unge går rundt med følelsen af at skulle præstere, være god nok, dygtig, og at det må være svært for dem. Jeg har en tanke om at det må være svært at være ung hvis anerkendelsen ligger i ens præstationer, herunder karakterer, valg af uddannelse, hvor sikker man er, vælge rigtigt, gå den lige vej osv. samtidig med at de socialt også skal præstere. Jeg er kritisk overfor en samfundsudvikling, der i høj grad fokuserer på individets eget ansvar, og de krav det medfører til den enkeltes præstationer.

8. Metodiske overvejelser:

I følgende afsnit vil jeg redegøre for metodiske overvejelser og tilgange i specialet.

8.1 Forskningsdesign:

Ifølge Morten Frederiksen, er forskningsdesign afgørende for at undersøgelsen bliver konstrueret godt og velfungerende, sådan at delene i undersøgelsen spiller sammen og fungerer i tråd med den overordnede erkendelses interesse. Forskningsdesignet har betydning for hvad resultaterne i undersøgelsen kan bruges til.

Forskningsdesignet skal hjælpe med at data til undersøgelsen indsamles på en sådan måde at de i sidste ende kan bruges til at besvare undersøgelsens problemformulering (Frederiksen, 2018, s. 83).

8.2 Kvalitativ tilgang til undersøgelsesfeltet:

Dette speciale placerer sig indenfor den kvalitative forskningstradition, da jeg er optaget af og ønsker at undersøge hvordan præstationssamfundet influerer på elever på 8 klassetrin.

Jeg ønsker at se virkeligheden fra de unges perspektiv og herigennem forsøge at forstå den betydning, som fænomener i præstationssamfundet har for de 14-15 årige.

Ifølge Järvinen og Mik-Meyer er hensigten med kvalitativ forskning at analysere mening og fortolkninger. I den kvalitative forskning ser man virkeligheden fra de involveredes synsvinkel, for på den måde at opnå indsigt i hvilken betydning et fænomen har på de involverede (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s.10).

Den kvalitative forskning er optaget af hvordan noget opleves, viser sig, udvikles osv. i den kvalitative forskning søger man at beskrive, forstå og fortolke menneskelige erfarings kvaliteter. Kvalitative forskningsmetoder, herunder interview og skriftlige interview og kvalitative tilgange, kan bruges til at belyse hvordan mennesker tænker, føler, handler og bliver til i forskellige kontekster (Tanggaard og Brinkmann, 2010, s. 15-16).

8.3 Casestudie:

I dette speciale har jeg valgt at anvende casestudie som forskningsdesign, hvor jeg vil undersøge et afgrænset område med afsæt i hvordan præstationssamfundet influerer på og opleves af elever i 8 klasse i folkeskolen.

Jeg har valgt at fokusere på unge i alderen 14-15 år, 8. klasse i folkeskolen, da de er i samme livssituation og befinder sig i en overgang hvor de bevæger sig fra grundskole og hen mod ungdomsuddannelse.

Ifølge Morten Frederiksen (Frederiksen, 2018, s. 99-101) er casestudiet som design en måde at klassificere den konkrete forskningsgenstand i undersøgelsen, det er det komplekse sammenspil af flere faktorer, inden for afgrænsningen der er interessant (Frederiksen, 2018, s. 100).

8.4 Casebeskrivelse:

Casen er udvalgt ud fra et kriterie om at ville analysere hvilken virkelighed folkeskolens afgangselever skal navigere i, med fokus på individualisering, ansvar, fællesskaber samt valg og frembringe en nuanceret blik på hvorvidt og hvorledes senmoderne diskurser og tendenser er et vilkår for elever i folkeskolen og hvordan kommer det til udtryk i de unges fortællinger, fokus både på tendenser der tyder på og modsatrettede tendenser, både teoretisk og i dataindsamlingen.

I definitionen af en case, er der forskellige elementer der indgår, denne case er udvalgt som et eksempel på en 8 klasse i folkeskolen og er afgrænset til at fokusere på eleverne på 8 klassetrin, oplevelse af pres og subjektive holdninger til årsager og hvor presset kommer fra.

Casen er repræsentativ i forhold til at det er en almindelig 8 klasse på en folkeskole, i en større by og er derfor sammenlignelig med andre 8 klasser. Casestudiet fortæller noget om hvilke oplevelser elever på 8 klassetrin i folkeskolen har med at være presset og overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse jf. Frederiksen (2018) (Frederiksen, 2018, s. 100-101).

8.5 Dataindsamling:

I forlængelse af den hermeneutiske tilgang til problemstillingen, er det relevant at anvende kvalitativ forskningsmetode. Ifølge Brinkmann og Tanggaard er interview egnet til at tilegne sig viden om menneskers livssituation og holdninger og på den baggrund det relevant i dette speciale, men sigte på at skabe indsigt i og opnå viden om 8 classes folkeskoleelevers oplevelser i relation til krav og forventninger i præstationssamfundet. Brinkmann og Tanggaard henviser til at interviewforskningen er mangeartet, og kan finde sted både som et ansigt til ansigt interview, gennem telefon eller spørgeskemaer (Brinkmann & Tanggaard, 2020, s. 34). Brinkmann og Tanggaard henviser til at interview ikke må opfattes som en neutral teknik, der bidrager med upåvirkede svar fra de interviewede, men i stedet at interviewet er en aktiv interaktion mellem interviewer og informant, *der leder til socialt forhandlede, kontekstuelte baserede svar, bestemte spørgsmål medkonstruerer bestemte svar* (Tanggaard og Brinkmann, 2020, s. 34).

8.6 Kvalitative semistrukturerede interview:

Formålet med interviewene i dette speciale er som nævnt at få indsigt i de unges oplevelser og perspektiver, af fænomener i deres hverdagsliv. Det semistrukturerede interview søger at indhente subjekternes beskrivelser, med det sigte at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener. Interviewet tager udgangspunkt i en interviewguide, med afsæt i temaer, men samtidig en åbenhed (Kvale og Brinkmann, 2014, s. 50).

8.7 Interviewguide:

Interviewene i dette speciale er udført med afsæt i interviewguides, i spørgeskema interviewene har det naturligt ikke været muligt at ændre rækkefølgen eller formuleringen af spørgsmålene undervejs, på den måde har det været struktureret. Spørgsmålene i guiden er præget af åbenhed og formuleret med afsæt temaer, hvor teori og eksisterende forskning samt min forforståelse har

influeret på de spørgsmål jeg stiller. *Forskningsspørgsmålene søger ofte forklaringer på bestemte fænomener, processer og sammenhænge, mens interviewspørgsmålene derimod typisk søger konkrete beskrivelser af disse* (Tanggaard og Brinkmann, 2020, s. 46-47).

I de mundtlige interview har jeg ligeledes anvendt interviewguide, men mere fleksibelt, hvor jeg i selve interviewene har ændret i rækkefølgen på spørgsmålene og stillet opfølgende spørgsmål, men stadig inden for temaerne og udeladt spørgsmål der tidligere i interviewet er blevet besvaret på den måde har det være muligt at få dybere indsigt i de unges oplevelser.

Jeg har løbende reflekteret over hvordan mine spørgsmål og formuleringer, har betydning for de svar eleverne kommer med, og de konklusioner jeg kan drage. Jeg har tilsigtet at stille åbne spørgsmål og i spørgeskema undersøgelsen har det følgelig ikke været muligt at korrigere eventuelle misforståelser undervejs. Alligevel mener jeg at spørgeskemaundersøgelsen bidrager med nogle ærlige svar fra de unge og muligvis i højere grad også deres kritiske blik på mine spørgsmål. Følgende svar og spørgsmål finder jeg er et eksempel på dette: Oplever du at der stilles krav og er forventninger fra andre steder? Svar: *"Jeg aner det da ikke, jeg har jo ikke nogen måde at vide det på, selvfølgelig stiller de det krav, at man får lavet sine ting i skolen, men det giver jo sig selv"* (Dreng 1, bilag 4).

8.8 Informanter:

Sammenlagt har 13 elever på 8. klasses trin i folkeskolen bidraget med data til dette speciale.

Dataindsamlingen fordeler på følgende vis:

10 elever fra samme 8 klasse i en folkeskole på Fyn, har besvaret skriftligt, henholdsvis 5 piger og 5 drenge.

3 elever fra 8 klasse i andre folkeskoler på Fyn, har deltaget i interview, henholdsvis 1 pige og 2 drenge.

I specialet optræder alle informanter anonymiseret. De 3 informanter der har deltaget i interview har jeg tildelt et pseudonymt navn.

Anne (bilag 1)

Lasse (bilag 2)

Simon (Bilag 3)

Og de 10 informanter der har besvaret skriftligt kalder jeg Pige 1, Pige 2, Dreng 1, Dreng 2 osv. (Bilag 4).

8.9 Kontaktetablering:

Jeg er gået bredt ud med kontakt til en række folkeskoler, med elever i afgangsklasser, med henblik på at få lov til at gennemfører interview med eleverne i en 8 klasse, og desværre var der mange afslag, med henvisning til at skolen generelt har besluttet ikke at ville deltage i undersøgelser. Det lykkedes til sidst at få etableret kontakt til en folkeskole på Fyn hvor klasselæren var positiv og vi indgik en aftale om at jeg kom på besøg i klassen og præsenterede mig selv og min undersøgelse for eleverne.

Ved mit besøg i klassen, gjorde jeg det klart for eleverne at det var frivilligt at deltage i interview, samt at deres svar ville blive anonymiseret og at de havde et par dage til at overveje hvorvidt de ville deltage. Efterfølgende vender læren tilbage, med en meddelelse om at alle 26 elever gerne vil stille op til interview og aftale blev at jeg kommer ud på skolen og i skoletiden gennemfører interviewene.

Desværre kom corona situationen og nedlukningen af samfundet i vejen for dette. Jeg kontaktede læren med henblik på at undersøge hvilke muligheder der var for at eleverne kunne bidrage med data. I mine overvejelser her indgik muligheden for at mødes udenfor eller interviewe over fx skype. Lærens tilbagemelding blev at det ikke var noget skolen ville tillade. Vores aftale blev efterfølgende at eleverne skriftligt kunne besvare mine interviewspørgsmål.

8.10 Kvalitativ spørgeskemaundersøgelse:

Med henvisning til foregående afsnit har jeg været nødsaget til at finde alternative metoder i min empiriindsamling og i kraft af specialets formål og metode vælger jeg kvalitativ spørgeskemaundersøgelse.

Ifølge Monrad *kan spørgeskemaer bruges kvalitativt, hvis man stiller åbne spørgsmål, dvs. spørgsmål der ikke har fastlagte svar kategorier, men fx besvares ved at skrive tekst, og*

efterfølgende analysere besvarelsene som tekst (Monrad, 2018, s. 205). Med afsæt i den kvalitative tilgang til undersøgelsesfeltet, med det sigte at få indblik i de unges perspektiver og oplevelser og for at skabe åbenhed for at de unge kan have andre opfattelser end jeg forventede og synliggøre disse, formulere jeg åbne spørgsmål, hvor de unge i et tekst felt kan besvare med egne kommentarer, det giver de unge en frihed i deres besvarelse, hvor det er muligt at beskrive egne oplevelser og betragtninger.

Jeg formulerede efter aftale med læren en skrivelse til eleverne, hvor jeg forklarer at interview ikke længere var en mulighed grundet corona, men at jeg i stedet havde brug for at de skriftligt besvarede mine interview spørgsmål og at det fortsat var anonymt og frivilligt, deres besvarelse fik de mulighed for at sende direkte til mig på mail eller de kunne sende det gennem deres lærer. Spørgeskemaet omfatter 26 spørgsmål (bilag, 5).

Læren formidlede spørgeskemaundersøgelse videre til de unge. Jeg havde en klar forventning om at stort set alle 26 elever ville besvare spørgsmålene, med resultatet blev 10 besvarelser, lige fordelt på køn.

Ifølge aftale med læren oplyste jeg hende om hvor mange besvarelser jeg havde fået retur, uden angivelse af hvem der havde svaret, og havde håbet på at dette kunne have medført et par besvarelser mere.

8.11 Refleksioner om kvalitativ spørgeskemaundersøgelse som dataindsamling:

De skriftlige besvarelser jeg får tilbage indeholder uddybende forklaringer på flere af mine spørgsmål, men der er samtidig flere besvarelser der er kortfattede, på den måde giver besvarelserne på nogle områder indsigt i de unges oplevelser af vilkår i senmoderniteten, mens de korte svar er vanskelige at analysere på. Videre har jeg med i mine refleksioner over dataindsamlingen at de unges deltagelse er frivillig og at deres deltagelse sker på et tidspunkt hvor skolen er lukket ned og eleverne er hjemsendt, på den måde sker der en selvsektion, i hvem der vælger at besvare undersøgelsen, hvilket har betydning for de data der genereres. Det kan formodes at de elever der vælger at besvare er de der har flest ressourcer og bedst skriftlige

kompetencer, eller dem der kan genkende sig selv i problemstillingen. På den baggrund er det ikke givet at besvarelsen repræsenterer klassen som helhed.

I empirien fra spørgeskema undersøgelsen, fremkommer det at en del af eleverne er præget af en præstationskultur og jeg har en refleksion over om det kan kobles til at det i høj grad er de elever der kan relaterer sig til præstationskulturen der har valgt at besvare spørgsmålene. Eleverne havde mulighed for at sende deres besvarelser direkte til mig, men flere har valgt at sende deres besvarelser gennem deres lære.

En anden antagelse kan være at spørgsmålene leder de unges tanker i den retning.

Jeg har i formuleringen og rækkefølgen af spørgsmålene haft med i mine overvejelser at de ikke må være unødvendigt ledende og jeg har heller ikke anført svar muligheder, men opfordret til at de unge skriver deres umiddelbare svar. Men en gennemlæsning af alle spørgsmålene, før der svares vil sandsynligt influere på svaret.

Jeg har i udviklingen af mine spørgsmål sigtet efter i de første spørgsmål at være åben og nysgerrig på de unges refleksioner over "et godt ungdomsliv", for overordnet at få et indblik i hvad de unge selv finder væsentligt, efterfølgende spørger jeg mere specifikt ind til oplevelser der knytter sig til skoleforhold, præstationer, forventninger og pres, for at undersøge de unges oplevelse af præstationskulturen og de variationer der er knyttet til deres oplevelser, i sidste del retter spørgsmålene sig mod uddannelsesvalg. De spørgsmål der går forud for et svar kan være ledende og har derfor betydning for resultatet (Kvale og Brinkmann, s. 2014, S. 231).

Specialets orientering og problemformulering har indflydelse på de spørgsmål jeg stiller og videre betydning for de svar der fremkommer, med henvisning til Kvale og Brinkmann er det afgørende her hvorvidt interviewspørgsmålene leder til ny viden der er troværdig og værdifuld (Kvale og Brinkmann, 2014, s. 231-232). På den baggrund har specialets problemformulering indflydelse på de spørgsmål jeg vælger at stille og videre betydninger for de svar der fremkommer.

Det forhold at jeg har valgt at møde op på skolen og informere om projektet, og inddrage læren forud for selve empiriindsamlingen, kan have afstedkommet samtaler og et fokus på emnet blandt eleverne og i undervisningen.

I forbindelse med kontaktetableringen, fortalte læren at forhold vedrørende uddannelsesvalg og præstationskultur, var noget hun oplevede påvirkede eleverne og emner de havde fokus på. De skriftlige besvarelser giver mulighed for at informanterne undervejs kan overveje deres svar og

redigerer dem. Videre rummer de skriftlige besvarelser risikoen for misfortolkninger af spørgsmål, som jeg ikke har haft mulighed for at korrigere i situationen.

8.12 Kvalitative interview:

Overstående refleksioner over den første del af den indsamlede empiri, fører til at jeg finder det relevant at supplere med informanter, hvor der kan genereres empiri gennem interview. Det lykkedes mig gennem netværk at få adgang til tre informanter, henholdsvis to drenge og en pige, der er i målgruppen. Med henvisning til Monrad (Monrad, 2018, s. 132). Kan det være problematisk at opnå adgang til informanter gennem netværk, da det medføre en risiko for at datamaterialet præges af ens egen sociale baggrund og netværk (Monrad, 2018, s. 132). Jeg har med i mine overvejelser hvad det betyder for interviewene og de informanter jeg vælger at interviewe befinder sig i periferien af mit netværk, forstået på den måde at informanterne ikke er nogen jeg kender, men at jeg gennem mine Facebook kontakter er lykkedes med at få kontakt til. I denne proces har jeg fravalgt informanter der er elever på efterskole eller er i et special tilbud, med den begrundelse at den kontekst elever på efterskole eller i special tilbud, indgår i er anderledes end den kontekst informanterne fra 8 klasse i folkeskolen er i, og det heraf ikke er relevant for dette speciale, hvis fokus er på 8 klasses elever i folkeskolen.

Det første interview er med Simon (bilag 3) dette forgår telefonisk, igen grundet corona situationen. I telefon interviewet har jeg til tider vanskeligheder med at motiverer Simon i samtalen og dette tilskriver jeg til dels at teenagere er en vanskelig målgruppe at interviewe. Med trods dette får jeg uddybende og fyldestgørende svar på langt de fleste spørgsmål. Følgende interview er med Anne, hvor vi mødes udenfor og interviewet foregår ansigt til ansigt.

Det sidste interview er med Lasse og det foregår over Skype.

Den empiri der genereres i interviewene er sammen med empiri fra spørgeskema undersøgelsen med til at nuancere blikket på forhold ungdomslivet.

8.13 Transskription:

Efter aftale med informanterne har jeg optaget de tre mundtlige interview, med det formål at jeg i interviewsituationen kunne være fokuseret på emnet og dynamikken i interviewsituationen, og samtidig sikre de nødgtige sproglige formuleringer (Kvale og Brinkmann, 2014, s. 238-239). Efterfølgende har jeg transskriberet interviewene, fra mundtligt til skriftlig form, for at omdanne datamaterialet til tekst, der kan benyttes i analysen (Olesen og Carlsen, 2018, s. 171). I transskriptionen har jeg udeladt ord som mmm og øh samt pauser, da jeg ikke finder disse væsentlige. Betoninger og følelsesudtryk er medtaget hvor det er relevant for forståelse af de unges beskrivelser (Kvale og Brinkmann, 2014, s. 239-240). I interviewene der er sendt over mail, som kvalitative spørgeskema interview, har jeg ikke transskriberet, da de er selvtransskriberende (Brinkmann & Tanggaard, 2020, s. 42).

8.14 Analysestrategi:

Følgende afsnit er en plan for hvordan jeg vil gribe analyseprocessen an, samt en eksplicitering af beslutninger om konkrete fremgangsmåder, med henblik på at besvare min problemformulering (Olesen, 2018 s. 146). Jeg vil beskrive de konkrete fremgangsmåder baseret på samspillet mellem teori og empiri i specialet (Olesen, 2018 s. 154?) .

8.14.1 Tilgang:

Specialet er præget af en henholdsvis teori- og empiridreven tilgang.

Formålet er at skabe viden om de unges livssituation, og få indsigt i hvordan de unge oplever og håndtere præstationssamfundets krav og forventninger. Denne viden søger jeg at få gennem de unges konkrete beskrivelser af hvordan de oplever og håndtere præstationssamfundet.

Baggrunden og interessen for at undersøge problemstillinger og forhold der er aktuelle i en ungdomskontekst, elever i 8 klasse i folkeskolen, udspringer delvist af den løbende debat om folkeskolen og ungdomslivet mere generelt i en senmoderne kontekst og min teoretiske viden inden for dette felt. På den baggrund har specialet en teoridrevet tilgang, hvor mine forforståelser

(i relation til den hermeneutiske tilgang) er præget af min viden, der bliver udgangspunktet problemformuleringen og videre har indflydelse på mine interviewspørgsmål. Jeg ønsker at sætte disse fordomme i spil og jeg er på samme tid optaget af at få et indblik i de unges hverdagsliv og deres perspektiver og oplevelser, med det afsæt sigter jeg i Interviewspørgsmålene mod at holde mig åben og nysgerrig på hvilke emner der optager de unge og søger at få deres egne refleksioner over forhold. Mine forskningsspørgsmål og analysestrategi udvikles og omorganiseres i takt med analysen forløb, i bearbejdningen af datamaterialet, bliver det tydeligt at de unge indenfor flere temaer har forskellige opfattelser og oplevelser, fx i forhold til forventninger og krav, der peger på tendenser i en anden retning end konkurrencestaten og præstationskulturen, hvilket fører til at jeg inddrager teori om værdiudviklingen, som følge heraf virker empirien styrende for teorivalg.

8.14.2 Kodning:

I bearbejdningen af empirien, har jeg anvendt kodning, som en form for datareduktion, første skridt var at gennemlæse de skriftlige svar og videre transskribere interviewene og følgende gennemlæse disse, efterfølgende har jeg fortolket meningsindholdet af datamaterialet, med henblik på at identificere og navngive afgrænsede datadele, der i en vis udstrækning eksemplificerer samme deskriptive eller teoretiske ide. Dette er gjort med afsæt i teorier om samfundsudviklingen, herunder Juul, selvets kultur og Petersen, præstationssamfundet, Pedersen, konkurrencestaten og med afsæt i den eksisterende forskning, de bidrager med perspektiver på hvordan individerne og samfundet indgår i et samspil, og hvordan samfundets krav og forventninger kan medvirke til at de unge oplever et pres på flere områder. Videre har jeg anvendt Frederiksen og Danskernes værdier og Honneth, anerkendelse for at skabe åbenhed for modtendenser på præstationskulturen, og for at få indblik i hvad de unge forbinder med et godt ungdomsliv. I bearbejdningen af empirien, bliver jeg opmærksom på andre temaer der opleves som væsentlige for de unge og at deres oplevelser i vidt omfang er en del mere varierede end jeg fra start havde forventet, på den baggrund er det nødvendigt at jeg løbende søger ny viden, i forhold til teori og eksisterende forskning, der kan bidrage til analysen. Efterfølgende sammenligner jeg den viden de skriftlige besvarelser bidrager med, med den viden der

fremkommer af interviewene, for at skabe åbenhed for at der kan forekomme variationer i empirien, der er relateret til empiriindsamlingsmetoden.

Kodningen sker til dels med afsæt i viden om teoretiske begreber, jeg finder relevante, herunder krav, forventninger, præstation, sociale interaktioner osv. for at undersøge den måde fænomenet implicit optræder på og udforske variationer, begreberne er valgt ud fra den viden teorier og eksisterende forskning har bidraget med, hvor det her fremkommer at samfundets udvikling, med stigende individualisering, medfører krav og forventninger på eleverne, der for nogen kan slå over i sårbarhed og belastninger. I den analytiske proces udvikles temaerne og jeg identificere nye temaer (Kristiansen, 2020, s. 606), det sker i arbejdet med datamaterialet hvor det fx bliver tydeligt at fællesskaber opleves værdifuldt for de unge og at det er et tema der er relevant at gå videre med.

8.14.3 Abduktiv:

Analysens udgangspunkt vil være med udgangspunkt i teoretiske temaer og empirisk fundne temaer, det finder jeg er relevant, da data fra empiriindsamlingen bidrager med viden, der nødvendiggør inddragelse af andre perspektiver og på den baggrund må jeg supplere min på forhånd udvalgte teori, for at kunne give et indblik i det komplekse felt der viser sig.

Temaerne influere på udviklingen af underspørgsmål, som repræsenterer analysens dele og i form af overskrifter fungerer temaerne som en rettesnor gennem analysen. Fortolkningen og analysen af citater under det tilhørende tema, sker både i de enkelte analysedele og på tværs, gennem en kontinuerlig refleksion af deres indbyrdes sammenhæng.

Analysestrategien er præget af en abduktiv tilgang, hvor der veksles mellem teori og empiri. I forståelsen og fortolkningen af de unges hverdagsliv. De temaer empirien giver anledning til at arbejde inden for, relaterer sig henholdsvis til teorier jeg på forhånd havde forestillet mig at inddrage, men på samme tid bidrager empirien med viden om andre forhold, der er væsentlige for at belyse de unges kontekst, hvilket fører til at jeg må søge og inddrage ny teori i fortolkningen. Med symbolsk interaktionisme søger jeg at nuancere teorien og empirien, ved at give belyse de variationer der finder sted, gennem samspillet i komplekse vilkår der er rammen for ungdomslivet.

8.15 Validitet:

Validitet handler om at datamaterialet er i stand til at beskrive det fænomen som undersøges, på den måde må problemformuleringen, datatilvirkningen og det teoretiske grundlag være forbundet til hinanden jf. Monrad og Olesen (Monrad, 2018, s.118).

Det er min vurdering at datamaterialet bidrager med en reel viden der har relevans for problemstillingen (Monrad & Olesen, 2018, s. 300). Det er min vurdering at det specialets validitet er blevet styrket ved at jeg har anvendt forskellige forskningsmetoder i form af mundtlige interview og spørgeskemaundersøgelse. Begge har fokus på subjektive oplevelser, men det kan have betydning for svarene at de unge i spørgeskemaundersøgelsen har haft mulighed for at overveje deres svar og at distancen til mig kan have gjort det lettere at svare ærligt og forholde sig kritisk til spørgsmålene. Jeg har i kraft af tidsrammen for dette speciale kun haft mulighed for at interviewe de unge en gang og ligeså ikke haft mulighed for at stille opfølgende spørgsmål til spørgeskemaundersøgelsen, hvilket kan reducere validiteten. Løbende i specialet har jeg sigtet på at skabe gennemsigtighed, ved at beskrive refleksioner og sammenhæng mellem problemformulering, datatilvirkning og teoretisk grundlag (Monrad, 2018, s. 118).

8.16 Overførbarhed:

Generaliserbarhed eller overførbarhed handler om hvor vidt og i hvilket omfang den viden og de resultater undersøgelsen frembringer, kan anvendes og overføres til andre lignende kontekster (Monrad & Olesen, 2018, s. 306).

Kriterierne for udvælgelsen af informanterne har været målrettet i forhold til at de skal være elever i en almindelig 8 klasse på en gennemsnitlig folkeskole, en folkeskole, beliggende i en mellemstor by, i et område der ikke er socialt belastet eller præget af overklasse. Herudover har jeg ikke haft kriterier til den enkelte informant. Men jeg har vægtet en lige fordeling af køn, så begge grupper er repræsenteret i datamaterialet. Den viden denne undersøgelse generer er med udgangspunkt i subjektive holdninger, oplevelser og meninger, der giver sig udslag i en bestemt

kontekst, og konteksten må anskues som foranderlig, hvilket kan vanskeliggøre overførbareheden.

Men undersøgelsen kan fungerer som et eksempel på hvilke tendenser og modtendenser på præstationskulturen og præstationspresset, individualiseringen medfører hos de unge og i hvilke sammenhænge de bliver synlige.

De tendenser og modtendenser der fremkommer i denne undersøgelse er relativt varierede, men jeg vil forvente at tendenserne vil kunne findes hos målgruppen.

8.17 Samspil mellem metode og teori:

Teorierne i dette speciale bidrager med abstrakte udsagn om de unges vilkår i samtiden, de virker som en forståelsesramme, der med varierende synsvinkler og fokus forholder sig til hvordan samfundet forandre sig, hvilken betydning det har for individerne og hvilket samspil der er mellem individ og samfund. I første del af specialet virker teorierne styrende for problemformuleringen og interviewguiden. Jeg anvender kvalitativ metode i empiri indsamlingen, med det formål at få et indblik i de unges egne perspektiver både på forhold der er relateret til den valgte teori, men på samme tid med en åben tilgang, der skaber mulighed for at se andre perspektiver og tendenser, der kan være modsatrettede eller pege i en ny retning. De unges perspektiver bliver styrende for mine arbejdsspørgsmål og fører herigennem til at andre teoretiske perspektiver inddrages i analysen. Jeg havde en forventning om at de unges besvarelser i højere grad og mere entydigt ville pege i retning af tendenser der overensstemmende med individualiseringen, konkurrence og præstationskultur, men det bliver klart af deres beskrivelser, at de der er store variationer i deres opfattelser og oplevelser og måde at forholde sig til krav og forventninger og på område orienterer sig i end anden retning end den der henvises til med individualiseringen, hvor fællesskab vægtes højt og at der fremkommer et fokus på materiel og social usikkerhed. Formålet er at forholde mig diskuterende til samtidsdiagnoserne og søge en nuanceret forståelse af ungdomslivets vilkår, med afsæt i symbolsk interaktionisme, at ungdomslivet er et komplekst felt og at de oplevelser de unge har af de senmoderne vilkår fremstår differentierede og er et resultat af samspillet mellem forhold på flere niveauer.

9. Analyse:

Besvarelsen af specialets problemformulering og arbejdsspørgsmål finder sted gennem tre analytiske dele, som er henholdsvis analysedel 1 – Hvad er vigtigt for de unge i deres ungdomsliv, analysedel 2 - Hvordan oplever og håndtere de unge samfundets krav og forventninger og analysedel 3 – Hvilke refleksioner har de unge om deres uddannelsesvalg. I hver analysedel inddrages der citater fra mit empiriske datamateriale henholdsvis interview og spørgeskemaundersøgelse, videre inddrages eksisterende forskning og teori der er relevant under den enkelte analysedel. Hver analyse har således afsæt i et arbejdsspørgsmål og besvarer dette, de tre analysedele virker til samlet at besvare specialets problemformulering.

Den første analysedel retter fokus på hvad de unge oplever som væsentligt i deres ungdomsliv, heri inddrages Frederiksen teori om værdier og udviklingen i danskernes værdier. Videre vil jeg med afsæt i den beskrevne kontekst de unge indgå i og med henvisning til Juul, selvets kultur, inddrage anerkendelses teori, og undersøge hvilken betydning samfundets udvikling har for anerkendelsesbetingelserne og hvordan de unge relaterer sig til dette. Analysen har afsæt i emnerne nære relationer, fællesskaber, job og uddannelse samt frihed.

I analysedel to er fokus på hvordan samfundets krav og forventninger præger eleverne i deres hverdagsliv og hvilke på hvilke område det viser sig, og videre hvilke modtendenser der er på individualiseringen og præstationskulturen og hvordan de unge oplever præstationskulturen. I analysedel to, inddrages præstationssamfundet, og konkurrencestaten og individualiseringen anvendes som bagtæppe for præstationskulturen, videre inddrages eksisterende forskning, herunder "en ungdom under pres" og "Unge Fællesskaber". Analysen giver indblik hvordan de unges oplevelser af pres finder sted i relation til mange arenaer de indgå i, men viser også hvordan de unge i et omfang modsætter sig disse tendenser eller ikke oplever at kunne relaterer sig til dem.

Analysedel tre omhandler den proces de unge er i, i forbindelsen med deres uddannelsesvalg og den overgang de befinder sig i deres ungdomsliv, der er her fokus på hvordan samfundets diskurser har indflydelse på de krav og forventninger der stilles til de unge i dette valg, videre er blikket rettet mod den ambivalens de unge kan opleve i dette valg og hvordan de håndtere denne. I denne analysedel inddrages Giddens og Jørgensen, for en forståelse af rammerne for

uddannelsesvalget. Videre inddrages pointer fra ungdomssociologi og et blik hvilke værdier de unge relatere deres uddannelsesvalg til.

9.1 Analysedel 1:

– Hvad er vigtig for de unge i deres ungdomsliv?

I analysedel 1 vil jeg søge et indblik i hvilke værdier de unge vægter og sætte deres værdier i relation til samfundstendenser, med det sigte at give et nuanceret blik på de unges oplevelser af hvad der er betydningsfuldt i ungdomslivet og i hvilken retning de værdimæssigt orienterer sig, jeg inddrager her Morten Frederiksen, Usikker modernitet, Danskernes værdier fra 1981 til 2017. De unges værdier er væsentlige at belyse, for at skabe et nuanceret blik på hvilke samfundsmæssige udviklingstendenser der gør sig gældende hos eleverne i folkeskolen og hvordan de oplever det. Videre vil jeg med udgangspunkt i beskrivelsen af den kontekst de unge indgår i, præget af individualisering jf. kontekst afsnit samt teori afsnit og med afsæt i data der fremkommer i empirien, fokusere på hvordan de unge oplever betydningen af anerkendelse i fællesskabet med relation til et godt ungdomsliv. Her inddrager jeg Axel Honneths, anerkendelsesteori. Det fremkommer af empirien at de unge forbinder et godt ungdomsliv med at indgå i nære relationer med familie og venner, videre er de optaget af deres fremtid, herunder uddannelse og job.

9.1.1 Værdier:

Ifølge Morten Frederiksen er *Værdier, holdninger, normer og opfattelser noget helt fundamentalt ved at være menneske*. Værdier er menneskers opfattelse af hvad der er værdifuldt, ønskeligt, retfærdigt og hvad der ikke er og samtidig er værdier knyttet til den enkeltes sociale position i samfundet og erfaringer i den kontekst. Værdier er grundlæggende for menneskers holdninger, handlinger og vurderinger. De bruges til at reflektere over forhold i livet og i hvilken udstrækning det kommer overens med forventningerne (Frederiksen, 2019, s. 9-14).

Ifølge Frederiksen er værdier afgørende for at mennesker kan kategorisere forhold i livet og de kan være basis for identitet og grundlæggende for fællesskaber, og udgøre en modstandskraft i

forhold til usikkerhed og anerkendelsestab. Uden værdiprincipper vil verden opleves som kompliceret og ikke give fornuftig mening. Værdiprincipperne opleves som meningsfulde, værdifulde og virksomme og forandres så de bliver ved med at give mening. Værdierne har ligeledes en væsentlig betydning for menneskets identitet, opfattelsen af hvem man er og er centrale for de fællesskaber man indgår i, dette bliver i særdeleshed relevant når værdierne udsættes for pres eller forandringer (Frederiksen, 2019, s. 14).

Ifølge Morten Frederiksen har der hidtil været tendens til at udviklingsmønstrene i værdierne har bevæget sig fra at være traditionsorienterede, mod nu at være rationelle og sekulære, værdierne er ikke længere begrundet traditionelt men i stedet rationelt og fra at være overlevelsorienterede er de nu rettet mod frihed og selvrealisering, selvudfoldelsesværdier (Frederiksen, 2019, s. 10-15).

Det kommer frem flere steder i empirien at de unge finder det værdifuldt og væsentligt at få en uddannelse, som er vejen til et godt job, stifte familie og indgå i gode venskabsrelationer, disse sætter de i sammenhæng med at have et godt liv og være lykkelige.

9.1.2 Anerkendelse:

Anerkendelsen er af eksistentiel betydning for mennesket, der er afhængig af anerkendelsen fra andre og identiteten kan blive negativt påvirket hvis den enkelte ikke oplever sig værdsat. Det der anskues som anerkendelsesværdigt er forankret både hos individet og i hvad samfundet tillægger værdi (Juul, 2017, s. 46-48). Ifølge Juul har det senmoderne samfunds udvikling mod pluralisme og individualisme, medført at den enkelte i stigende grad har behov for anerkendelse af sin livsstil og levemåde. Mennesket jagter prestige og anerkendelse, det den enkelte anerkendes for er præstationer og kvaliteter der positivt bidrager til fællesskabet. Det medføre nye solidaritetsformer, hvor mennesket i stigende grad skal kunne forholde sig reflektivt til sin omverden (Højlund og Juul, 2005, s. 27).

Anerkendelse ses som et normativt ideal for det gode liv og beskriver hvordan noget bør være. Ifølge Axel Honneth, er mennesket afhængig af anerkendelse, der bekræfter dets autonomi og individualitet, dette er nødvendigt for at kunne være et velfungerende individ. Jf. Honnet er der

tre anerkendelsesformer, der er en betingelse for en vellykket identitetsdannelse hos individet (Høilund og Juul, 2005, s. 25).

Den første form for anerkendelse er, kærlighed eller den private sfære, den er relateret til de nære primære relationer mennesket indgår i, det er en følelsesmæssig og kropsbaseret anerkendelse, den er den mest elementære. Det er denne der giver mennesket selvtillid og dette har betydning for handlinger, kommunikation og for at kunne deltage i nære fællesskaber (Høilund og Juul, 2005, s. 26).

Den anden form for anerkendelse, kaldet den retlige, handler om respekten for det enkeltes individs rettigheder i praksis og hvor mennesket anerkendes som medlem af samfundets rets fællesskab, med lige rettigheder og muligheder som alle andre (Høilund og Juul, 2005, s. 27).

Den tredje form for anerkendelse er social værdsættelse, eller den solidariske sfære, her bliver mennesket anerkendt for præstationer og evner der er anerkendelsesværdige for fællesskabet (Høilund og Juul, 2005, s. 27).

I den solidariske sfære er formen for anerkendelse det der sker igennem relationen til fællesskabet, givet ved at individet bliver anerkendt i fællesskabet. Individet bliver anerkendt som unik og for sine kvaliteter og kompetencer. I det sociale fællesskab anerkendes man for egenskaber og deraf bidrag man bringer (den man er og kan yde) og på den baggrund værdsætter man også sig selv, både den man er og hvad man kan. Pointen er at anerkendelsen er gensidig (Matthiesen, Skov og Bjørnstrup, 2019, s. 141).

Det bliver synligt i empirien at det er vigtigt for de unge at indgå i sociale relationer og herigennem opnå anerkendelse på den solidariske sfære.

9.1.3 Nære relationer:

I interviewet med Anne, spørger jeg ind til i hvilke situationer hun føler sig rigtig godt tilpas, hun svarer følgende: *"Sammen med venner, når vi er sammen og har gode snakke, fester eller bare har det godt. Eller når andre, min familie, venner eller andre jeg kender synes godt om et eller andet ved mig, det kan både være hvordan jeg ser ud, noget jeg har sagt eller gjort eller sådan, så bliver*

jeg glad inden i, og faktisk meget når nogen jeg holder af, fortæller mig at de er glade for mig” (Anne, bilag 1).

Annes oplevelse henviser til anerkendelsens betydning og at denne finder sted i flere sammenhænge, hun befinder sig godt i fællesskab andre hvor, de deler de fælles normer og værdier der fører til selvværdsættelse. Anne har det godt når hun oplever at blive bekræftet og anerkendt af sine nære relationer for sine personlige egenskaber.

I interviewet med Simon, stiller jeg ham samme spørgsmål og han svarer: *”Når jeg er sammen med mine venner – uanset om jeg sidder og snakker med dem eller er sammen med dem i virkeligheden. Jeg ved de er der for mig hvis jeg har brug for dem. Og de gør grin med noget af det jeg siger, men det er ikke på en dårlig måde. Jeg ved de ikke mener det. Så vi har det sjovt. Når jeg er sammen med min familie. Fordi de lytter til hvad jeg har at sige til dem. De er der for mig lige meget hvilke holdninger jeg har. De vil altid støtte mig. Jeg føler mig også godt tilpas sammen med min kæreste. Jeg er glad når jeg spiller computer og når jeg er sammen med min kæreste. Jeg er stolt af mig selv når jeg vinder eller får ret f.eks. når vi har en diskussion og folk siger at det jeg siger ikke er rigtigt, men så viser det sig at det alligevel er rigtigt - og jeg får ret”.* (Simon, bilag 3).

Citatet giver indblik i hvordan fællesskaber eksisterer på flere arenaer i ungdomslivet og Simon beskriver hvordan fællesskaberne har betydning og er væsentlige. Venskaberne og fællesskabet med familie er for Simon ikke forbundet med en oplevelse af forventningspres.

9.1.4 Fællesskaber:

Jeg spørger de unge ind til hvornår de synes man har et godt liv, pige 1 svarer følgende: *”Jeg vil sige man har et godt liv, når man har en god familie, nogle gode venner og økonomisk kan klare sig godt, ikke ensbetydende med man skal have mange penge eller være rig, men have nok penge til at kunne leve, hygge med vennerne og rejse. Så syntes jeg også sundhedsmæssigt, man skal leve som man selv vil, men stadig inden for sundhedsmæssige rammer, så ens krop har det godt”* (Pige 1, bilag 4).

Citatet giver et indblik hvordan det opleves som væsentligt at indgå i en socialt fællesskab med familie og venner, her er det sammenhængende med en oplevelse af at fællesskabet er forbundet

med hygge. Betydningen af at indgå i nære sociale fællesskaber er et emne de unge flere gange henviser til. Det der vægtes her er "sociale værdier", der knytter sig til netværk og i mindre grad materielle værdier, i form af økonomisk velstand. Samtidig handler det om selvudfoldelse, hvor individets frihed til at følge lyst og interesse er vigtig. Pige 1 har en oplevelse af at man på den ene side skal leve som man vil, at der i samfundet er frihed til forskellighed, men samtidig må ens personlige livsstil anerkendes, i forhold til eksisterende værdier, der her er relateret til sundhedsopfattelser i samfundet.

Jeg spørger de unge hvad der er vigtig i ungdomslivet, i interviewet svarer Simon: *"Det der betyder noget er det sociale og ens personlighed. Udseende og hvor klog man er gør ikke det store. Alle kan blive populære og kan få venner uanset hvordan de ser ud"* (Simon, bilag 3). Citatet tyder på en oplevelse af at det er væsentligt at have en plads og indgå i venskaber og fællesskaber, samtidig oplever han ikke at dette er forbundet med krav til individet, om at være eller se ud på en bestemt måde.

I spørgeskemaundersøgelsen svarer dreng 1 følgende på samme spørgsmål: *"Jeg syntes, at de vigtige ting er, at man skal være lidt mere åben og ikke hele tiden være bedre end andre, som mange gør i dag, men hvor de ikke selv ved det. Ikke holde andre ude. Man skal også være god mod andre"* (dreng 1, bilag 4).

Dreng 1s beskrivelser henviser til hvordan fællesskabs og solidaritets værdier er vigtige, men på samme tid oplever han en præstations og konkurrence kultur i fællesskaberne, der kan, medvirke til at sætte andre udenfor.

9.1.5 Job og uddannelse:

Det fremkommer flere steder at de unge oplever det væsentligt og værdifuldt at få en uddannelse og et godt job. De unges værdier peger både mod selvudfoldelse og overlevelse. De orienterer sig således både mod et samfund karakteriseret af høj materiel og fysisk sikkerhed, der stiller krav til at individet om at være reflektiv og samtidig er der i deres svar et fokus på materiel og social usikkerhed (Dahl, 2019, s. 222-223). På spørgsmålet, hvornår har man et godt liv, svarer dreng 1 følgende: *"Jeg stræber mig efter, at få et godt job hvor jeg tjener en god håndfuld penge og kan*

leve som jeg vil. Jeg drømmer også om, at tage noget vægt og måske blive tyndere end det jeg er nu” (Dreng 1, bilag 4). Her er det økonomi der vægtes og forhold omkring at skabe sig selv, i dette tilfælde skabe sin egen krop, der er i fokus, det henviser til kropsidealer der er dominerende i samfundet og som influerer på individets opfattelse af værdier der er efterstræbelsesværdige. På spørgsmålet om hvad han vælger uddannelse ud fra svarer han: ”Jeg vælger uddannelse lidt ud fra både interesser og penge tror jeg, fordi som sagt har jeg altid gerne ville lave ting med hænderne. Og hvis jeg nu ikke er, så vild med det, så bliver det ikke det” (Dreng 1, bilag 4).

Hans svar peger i en retning, som i højere grad er rationelt funderet, og med selvrealisering som målet, citaterne udtrykker hvordan et godt liv kan opleves som værende forbundet med at være økonomisk uafhængig, hvilket kan ses i lyset af de karakteristika ved samfundet som Juul fremanalyserer, hvor tendens til stigende individualisering, medfører et ideal om selvstændighed, eget ansvar og uafhængighed (Juul, 2017, s. 24).

I interviewet med Anne, spørger jeg hvad hun tænker er de væsentligste mål i livet og hertil svarer hun følgende: *”At klare sig godt, at få et liv og en fremtid der sådan er nogenlunde normal, hvis man kan sige det sådan, for mig behøver det ikke at være det fedeste job, men bare sådan klare mig, lidt være som de fleste, få en uddannelse, et job, mand og børn og sådan” (Anne; bilag 1).*

Annes oplevelse tyder på i højere grad en orientering mod opfyldelse af basale behov og viser modtendenser til de værdier i præstationssamfundet. Det handler ikke om at indgå i konkurrencen og konstant stræbe efter mere.

9.1.6 Frihed:

I følgende citat fremkommer en opfattelse af hvordan det gode liv, kun kan defineres af en selv og at den enkelte har friheden til at realisere det, her bliver det tydeligt at pige 2, knytter betingelser for det gode liv, sammen med oplevelsen af at være frigjort fra traditioner og samfundsnormer, hun beskriver det på følgende måde: *”Man har et godt liv, når man synes man har et godt liv. Der findes ikke en definition, beskrivelse eller et forkert svar på det, eller en bestemt livsstil, tilstand eller opskrift” (Pige 2, bilag 4). Pige 3 svarer følgende: ”Jeg vil sige man har et godt liv når man har det man har ønsket sig at opnå, og hvis man er tilfreds med det man har” (Pige 3, bilag 4). Det gode liv er forbundet med at føle sig godt tilpas og lykkelig.*

9.1.7 Del Konklusion:

I denne del af analysen er det blevet belyst hvilke forhold de unge finder væsentlige for at have et godt ungdomsliv og hvilke værdier det relateret sig til. Det er fremkommet hvordan familie og venskaber opleves som betydningsfulde fællesskaber og som væsentlige for anerkendelse. Det viser videre hvordan de unge har fokus på deres fremtid, med job og uddannelse. Analysen bidrager med et indblik hvordan de unges værdier synes at være præget af at være rationelle og sekulære, og ikke underlagt traditionernes normative autonomi. Videre er deres værdier rettet mod frihed og selvrealisering.

9.2 Analysedel 2:

- Hvordan oplever og håndtere de unge samfundets krav og forventninger?

I anden del af analysen rettes blikket mod de unges oplevelser af samfundets krav og forventninger og hvordan de forholder sig til disse. Fokus er på hvordan de unge positionerer sig i forhold til præstationskulturen, som en følge af samfundsudviklingen i retning af stigende individualisering jf. selvets kultur (Juul, 2017) og konkurrencestaten (Pedersen, 2011). Hvilken indflydelse har det på eleverne i 8 klasse i folkeskolen og på hvilke områder præger det deres ungdomsliv. I tidligere teoriafsnit og kontekst afsnit har jeg belyst samfundets udvikling og den kontekst eleverne indgår i, jeg henviser løbende i denne analysedel hertil, med det afsæt at præstationskulturen udspringer af denne udvikling der sker i senmoderniteten, med konkurrencestatens udvikling og den stigende individualisering. Jeg inddrager Anders Petersens perspektiver på præstationsamfundet, for at undersøge hvordan der stilles krav og forventninger til de unge om at præstere på flere arenaer i deres ungdomsliv og hvordan det præger de unges oplevelser og håndtering. Videre inddrager jeg eksisterende forskning på området, hvor det er relevant for forståelsen, herunder pointer fra "En ungdom under pres" og Bruselius og Sørensen, undersøgelser der er præsenteret i afsnittet eksisterende forskning.

9.2.1 Præstationssamfundet:

Anders Petersens opfattelse af konkurrencestaten er at den har til formål at mobilisere befolkningen og virksomhederne til at indgå i den globale konkurrence. Mobiliseringen forekommer i institutionelle sammenhænge og herunder folkeskolen og fører til at dannelsens fokus flyttes fra demokratiske fællesskaber og fælles løsninger til at uddanne eleverne til at kunne indgå i konkurrencen (Petersen, 2016, s. 57-59).

Anders Petersen, henviser til at konkurrencestaten er udgangspunktet for præstationssamfundet (Petersen, 2016, s.55), hvor individerne er underlagt præstationslogikker (Petersen, 2016, s. 62). Han beskriver hvorledes samfundet er præget af en præstationskultur. En kultur der altid har eksisteret i sportens verden, med fokus på præstationen, der nu har fundet vej ind i samfundet. *Præstationen er blevet en primær social kompetence og dermed et grundlæggende socialiseringsparameter*” (Petersen, 2016, s. 62. Med denne udvikling følger der præstationslogikker som individerne i præstationssamfundet må tilpasse sig. Petersen henviser til at præstationssamfundet er defineret ved anderledes sociale regler og normer end tidligere. Det betyder at præstationssamfundet stiller krav til individet, der skal være aktiv, netværke og optimere sin tid, og på samme tid er det disse normer der bliver fremhævet som værende anerkendelsesværdige i samfundet og vejen til et godt liv (Petersen, 2016, s. 72). Petersen retter sin opmærksomhed på individualiseringen, der karakteriserer konkurrencestaten og medfører et afgørende krav til individerne om at præstere og at det er præstationen der er i fokus.

9.2.2 Ungdomslivet:

I de data der fremkommer af spørgeskema undersøgelsen og interviewene er der tendenser på at de unge er prægede af individualiseringen og præstationskulturen, det viser sig på flere områder af deres ungdomsliv, herunder i relation til en skole kontekst og samtidig viser tendenserne sig i de unges beskrivelser af fællesskaber og venskabsrelationer, hvor de unge oplever at krav og forventninger til deres præstationer medfører et pres, på dem som individer og et ansvar. Sideløbende med disse fund er der videre steder i de unges beskrivelser der peger på en anden oplevelse af ungdomslivets vilkår, der ikke er sammenhængende med individualisering og

præstationskultur, men i stedet giver indsigt i at fællesskaber, solidaritet og nære venskabsrelationer opleves som afgørende for et godt ungdomsliv.

Illeris m.fl. beskriver hvordan der er en generelt tendens til at de unge er karakteriseret ved at have høje forventninger til sig selv og høje og personlige forventninger i relation til deres fremtid (Illeris, m.fl. 2002, s. 27).

9.2.3 Konkurrencekultur:

I spørgeskemaundersøgelsen svarer pige 1, følgende på mit spørgsmål, om hun oplever at der stilles krav og er forventninger til hende fra andre steder?: *"Ja bare sådan generelt den kultur vi lever i, det er meget konkurrencepræget, vi sammenligner os alt for meget med hinanden, og ser på hvem der er bedst, alt er en konkurrence"* (pige 1, bilag 4). Her knytter Pige 1 samfundskulturen, som hun oplever som en konkurrencekultur, sammen med de krav og forventninger hun oplever der stilles til hende. På spørgsmålet om hvor vigtig det er at klare sig godt i skolen og hvorfor? Svarer hun følgende: *"Det vigtigt for din fremtid, for hvis du ikke klarer dig godt i skolen, kan det plage dine drømme og ambitioner resten af livet fordi du måske ikke kan få det job du gerne vil have. Og derfor økonomisk ikke kan leve det liv du gerne vil"* (Pige 1, bilag 4). Hun forholder sig reflekterende til sin fremtid og citatet giver indblik i hvordan skolepræstationer kan opleves som værende afgørende for i fremtiden at kunne leve det liv man drømmer om. Det forhold omkring at den indsat den enkelte yder i skolen har betydning for den enkeltes fremtid, anskuer jeg ikke som værende nyt, men i højere grad som noget der også gjorde sig gældende for år tilbage. Videre spørger jeg indtil, hvad hun kan bekymre sig om, til det svarer hun: *"Generelt tror jeg man spekulerer meget, sådan går alt som det skal, det kan jeg ihvertfald godt, fordi jeg har meget og se til. Og jeg føler jeg lidt hele tiden skal præstere og den tanke stresser mig sommetider"* (Pige 1, bilag 4). Den oplevelse Pige 1 her beskriver kan tolkes som sammenhængende med de krav og forventninger der er til individerne i præstationssamfundet, om at være aktive, netværke og maksimere sin tid, på alle livsområder (Petersen, 2016, s. 73).

9.2.4 Præstationspres:

For at få et indblik i hvilke områder af ungdomslivet der er præget af en præstationskultur spørger til de unge om de føler sig pressede og i hvilke situationer de føler sig presset og hvor de oplever presset kommer fra pige 1, svarer: *"Test, prøver som fx terminsprøver, man ved der er en forventning om man gør sit bedste, jeg tror da også lærerne forventer noget af en. Så sådan noget som test og prøver føler jeg presser mig fordi de ligesom er knald eller fald"* (Pige 1, bilag 4). Pige 1 knytter oplevelsen af pres til en kontekst hvor i individerne løbende måles, vejes og vurderes, hendes oplevelse kan anskues som sammenhængende med, som Iben Nørup påpeger det, at der i uddannelsessystemet fra 2004 og frem i stigende grad testes og sideløbende med dette viser resultater fra Sundhedsprofilundersøgelsen at det er de unge der igennem deres opvækst er målt og vejjet der har det værst mentalt. Ifølge Nørup er performancepresset institutionaliseret hele vejen gennem uddannelsessystemet i dag og de er bevidste om dette (Rohleder & Buemann, 2019). Pige 1 udtaler videre: *"Nok bare sådan pres fra folk, alle snakker om deres oplevelser og karakterer"* (pige 1, bilag 4). Her knytter Pige 1 an til et pres der både er relateret til faglige bedømmelser i skolen, men også omhandlende oplevelser. Pige 1 beskriver videre som svar på spørgsmålet, stiller du krav til dig selv og har du forventninger til dine egne præstationer: *"Ja det gør jeg, jeg syntes også man selv skal have forventninger til sig selv ellers kan det hele vel bare være ligegyldigt"* (Pige 1, bilag 4), her italesætter pige 1 presset som noget positivt, i den forstand at forventninger er med til at skabe værdi.

Pige 1 beskrivelser giver et indblik i hvordan hun oplever at der generelt hersker en konkurrence mentalitet og præstationskultur i samfundet. Hendes beskrivelser tegner et billede af hvordan omgivelsernes forventninger og krav, kan opleves som rettet mod individet og medfører en følelse af at være presset og stresset, men samtidig også et perspektiv på hvordan forventninger kan fungerer som et ideal.

9.2.5 Krav og forventninger:

Der findes videre i spørgeskemaundersøgelsen oplevelser der tyder på at eleverne i et omfang ikke har taget de individualistiske værdier og normer i konkurrencestaten, til sig eller i hvert fald

relaterer sig anderledes til dem. På spørgsmålet, stiller du krav til dig selv og har du forventninger til dine egne præstationer, svarer dreng 1, følgende: *"Jeg forventer, at jeg klarer mig stille igennem det, men jeg har ikke rigtig nogen krav til mig selv, jeg glider bare lige så stille igennem"* (Dreng 1, bilag 4). Den strategi Dreng 1 anlægger i forhold til krav og forventninger til egne præstationer, befinder sig langt fra konkurrence- og præstationssamfundets værdier og normer, om at arbejde hårdt og målrettet med fokus på præstation.

Videre spørger jeg de unge ind til om de oplever at der forventninger og krav til dem fra omverdenen, i spørgeskemaundersøgelsen svarer dreng 2 følgende: *"Jeg føler ikke at der bliver stillet krav til mig som person men læren kan godt have nogle forventninger til hele klassen"*. (Dreng 2, bilag 4). Hans oplevelse af krav og forventninger fra omverdenen er at de ikke stilles til ham som et individ, men i stedet at det er krav der er rettet mod klassen, som et fællesskab, han er en del af, hvilket har betydning for hvordan han håndterer kravene og forventningerne, i efterfølgende spørgsmål spørger jeg ind til om han bliver påvirket af omverdenens krav og forventninger til hans præstationer, her svarer han følgende: *"Nogen gange kan det godt påvirke mig men det er altid på en god måde at det påvirker mig"* (Dreng 2, bilag 4). Forventningspresset bliver for Dreng 2 en værdi og noget han kan bruge positivt.

I følgende citat er det ligeledes heller ikke en oplevelse af at krav og forventninger er rettet mod individet, men i højere grad rettet mod den kontekst individet indgår i, i spørgeskemaundersøgelsen svarer dreng 1, følgende på spørgsmålet om han oplever at der stilles krav og er forventninger fra andre steder: *"Jeg aner det da ikke, jeg har ikke nogen måde, at vide det på, selvfølgelig stiller de det krav, at man får lavet sine ting i skolen, men det giver jo sig selv"* (Dreng 1, bilag 4). Citatet tyder ikke på at han oplever forventninger og krav som et pres. Men længere nede kommer følgende kommentar fra samme dreng, her er det på spørgsmålet om krav og forventninger direkte rettet mod egne evner og præstationer: *"Jeg kan godt blive stresset hvis der bliver stillet mange krav til mig på en gang, og hvis jeg ikke er hurtig nok bliver jeg råbt ad"* (Dreng 1, bilag 4).

Heri ligger et forventningspres om at han skal være hurtig og kunne forholde sig til flere ting samtidig og at det udløser den sanktion at han bliver råbt af, hvis han ikke kan efterleve dette. Det tyder på at konteksten har indflydelse på elevernes oplevelse af krav og forventninger. Oplevelsen

af at være i et fællesskab og at der her stilles krav og forventninger er væsentlig forskellig fra hans oplevelse af krav der stilles direkte til ham som individ, hvor det i den sammenhæng opleves ubehageligt og medfører at han bliver presset.

I følgende spørgsmål, spørger jeg dreng 1 om han føler han kan leve op til de krav og forventninger der er til ham, han svarer: *"Jeg syntes på nogle punkter, så som den her, er det lidt for meget, at sige man er god nok, fordi der er ikke nogen der bedømmer det, ud over dig selv. Jeg klarer mig godt med mine krav"* (Dreng 1, bilag 4). Dreng 1s beskrivelser tyder her på en opfattelse af at det ikke er andres vurdering der vægtes, men at det der har betydning er ens egen oplevelse.

9.2.6 Modtendenser:

I interviewet med Simon, bliver det tydeligt at det han vægter i ungdomslivet er det sociale og det at blive anerkendt og have en god position i vennegruppen. I interviewet er han mere optaget af og engageret i at tale om venskaber og refleksioner over skoleforhold virker mindre vigtige for ham. Følgende citat tegner et billede af hans holdninger, jeg spørg ham hvor vigtigt det er at klare sig godt i skolen og hvorfor? Til det svarer han: *"I skolen?! Pffffth... Venner. Du når ikke ret langt hvis du bare sidder alene hele tiden. For så begynder folk at bagtale én. Når man har venner kan man snakke med andre. Mennesket er et socialt dyr. Hvis du ikke har venner mangler du det sociale. Du skal også være på lige fod med lærerne. Man skal ikke svare lærerne igen, for så skriver de hjem til forældrene og det har man ikke lyst til. Og man skal heller ikke være bange for at spørge om hjælp"* (Simon, bilag 3). Citatet viser hvordan Simon har en anden holdning og oplevelse der går imod præstationskulturen. Senere i interviewet spørger jeg ham ind til, hvornår han er tilfreds med sin egen indsats i forhold til skole, her svarer han følgende: *"Jeg er tilfreds når jeg har lavet tingene til tiden. Jeg behøver ikke få en høj karakter. Kun 20% af danske børn får en 2 cifret karakter så det gør ikke mig det store hvad jeg får"* (Simon, bilag 3). Hans svar tyder på at han modsætter sig et præstationspres om at skulle have topkarakterer, han forholder sig reflekterende til at langt fra alle får topkarakterer og på den baggrund er det udmærket for ham hvis hans præstation ikke placerer ham der, men samtidig efterlever han det krav og den forventning der ligger i tidsrammen for opgaven, hans svar indeholder så at sige en forklaring på hvorfor han er tilfreds med en lavere karakter, hvilket ifølge Naomi Katznelson er udtryk for at der i samfundet er

tendenser på en *perfekthedskultur*, hvor hun henviser til at det kan være vanskeligt at føle sig tilfreds med en gennemsnitlig præstation, i en kultur hvor der er konsensus om at alle skal være bedst, jf. afsnit med eksisterende forskning. (Rohleder & Buemann, 2019). I forlængelse heraf spørger jeg Simon om han stiller krav og har forventninger til egne præstationer, efterfølgende har jeg haft i mine overvejelser at det kan opleves vanskeligt at svare nej, på denne formulering af spørgsmålet, i forhold til at det kan opfattes som om at jeg har en forventning om at han stiller krav og har forventninger, her svarer han: *"Det ved jeg ikke. Næ, det tror jeg ikke. Jeg forventer jo at jeg kan klare min skole, så jeg kan bestå og få nogle rimelige karakterer"* (Simon, bilag 3). Simon er lidt tøvende i hans svar, men hans oplevelser tyder på at han ikke oplever krav og forventninger fra omverdenen, om et at leve op til en norm om at præstere og være dygtig, der medfører at han presser sig selv. Med henvisning til Kampmann følger der af den stigende individualisering og institutionalisering, ændrede krav til eleverne i folkeskolen, der betyder at eleven skal være reflekterende overfor egen læring og herved placeres ansvaret for læring og egen udvikling hos eleven (Kampmann, 2004, s. 527), Simons forventninger handler om at bestå og få rimelige karakterer og tyder på at han oplever i højere grad et medansvar end et eget ansvar og ikke i udbredt er præget af individualiserings tendensen.

9.2.7 Hvornår er man tilfreds:

De unges besvarelser giver indblik i at deres oplevelser af at være tilfredse og føle sig godt tilpas er sammenhængende med deres præstation og omverdenens anerkendelse. Deres oplevelser kan både være udtryk for at præstationssamfundet påvirker dem eller være udtryk for et eksistentiel behov for anerkendelse. Ifølge Axel Honneth, er anerkendelse grundbetingelsen for det gode liv og mennesket er afhængig af anerkendelse, der bekræfter dets autonomi og individualitet (Høilund og Juul, 2005, s. 25), men samfundets udvikling har betydning for anerkendelsesbetingelserne, som Juul argumenterer for i selvets kultur (Juul, 2017).

Spørgeskema undersøgelsen og interviewene søger et indblik i de unges perspektiver på og refleksioner over hvornår de føler sig godt tilpas og tilfredse, for at skabe en åbenhed for hvad de unge finder som væsentlige faktorer i ungdomslivet og undersøge hvordan individualiseringen og præstationskulturen præger deres oplevelser. På spørgsmålet om hvornår de unge er tilfredse

med deres egen indsats i forhold til skolen, lektier, gruppearbejde, karakterer og andre forhold relateret til skolearbejde, svarer en del, at tilfredsheden afhænger af at de har præsteret og ydet det bedste de kunne samt at andre anerkender deres indsats igennem ros, positiv feedback og høje karakterer. Eleverne oplever at omverdenens vurdering har betydning og virker til at definere mål for hvornår de kan være tilfredse. Ifølge Juul er det der anskues som anerkendelsesværdigt er forankret både hos individet og i hvad samfundet tillægger værdi (Juul, 2017, s. 48). En del af eleverne har præstationen og høje karakterer som mål, hvilket kan hænge sammen med at de oplever en præstationskultur hvor det er indsatsen gennem hårdt arbejde og heraf høje karakterer der tillægges værdi.

I spørgeskema undersøgelsen giver pige 1 udtryk for at tilfredsheden med hendes egen indsats, både handler om at hun selv føler hun har ydet en god indsats, men at det på samme tid også handler om at indsatsen anerkendes, hun forklare det således, på spørgsmålet, hvornår er du tilfreds med din egen indsats i relation til skolen: *"Jeg er tilfreds når jeg føler jeg har gjort det godt og min feedback og resultat viser det samme og ros selvfølgelig"* (pige 1, bilag 4).

En af de andre piger oplever kun at være tilfreds med sin egen indsats hvis denne bliver vurderet til top karakterer af læreren og at hun på samme tid bliver bekræftet i at være dygtig, Pige 2 udtaler følgende:

"Jeg er tilfreds med min indsats, når jeg får en god karakter, som 10 eller 12. Og andre siger at jeg er god til det eller til det fag" (pige 2, bilag 4).

Den tendens til at opleve at der er fokus på individuelle præstationer på flere områder af ungdomslivet, forklarer Petersen (2016) som sammenhængende med at de mennesker der beundres og anerkendes i præstationssamfundet er dem der igennem hårdt arbejde og målrettethed lykkedes med deres præstationer, det er dem der opfattes som de dygtige (Petersen, 2016, s. 66).

Det er ikke altid bedømmelsen af resultatet og den konkrete karakter der er i fokus, som pige 3 forklarer handler det i højere grad om indsatsen, på spørgsmålet, hvornår er du tilfreds med din egen indsats i relation til skolen, beskriver hun det således: *"Jeg er først tilfreds med min indsats, når jeg ved jeg har gjort det så godt som muligt og har fået en rimelig god karakter"* (pige 3, bilag 4). Her er fokus ikke på en konkret karakter, men i stedet at det er selve indsatsen der er det

vigtigste, hvilket kan anskues i tråd med Alain Ehrenbergs påstand, at det er præstationen og i særdeleshed at lykkes med sine præstationer, der anerkendes og af samfundet anskues som værdifuldt (Petersen, 2016, s. 9).

De unges besvarelser viser at en del af eleverne har indoptaget En præstationskultur og forfølger værdier der relaterer sig hertil. Men samtidig er der andre af de unges udtalelser der peger i en anden retning, hvor deres oplevelse bærer præg af at det både er pligten med samtidig en god selvfølelse der er afgørende for hvornår de er tilfredse med deres indsats på det faglige område, dreng 2 beskriver det således, på spørgsmålet, hvornår er du tilfreds med din egen indsats, i relation til skolen: *"Jeg er altid tilfreds med min egen indsats, fordi jeg gør mit bedste og så kan jeg ikke gøre mere"* (dreng 2, bilag 4).

I dette citat er der noget andet på spil, det handler her om at den unge sætter sig ud over andres vurderinger, dreng 2 udstråler her en selvtillid og ligger på dette punkt ikke under for præstationslogikken og den anerkendelse der opnås gennem en konstant stræben efter at præstere bedre.

Dette kommer ligeledes til udtryk i spørgeskema undersøgelsen, hvor dreng 3 svarer følgende på spørgsmålet, hvornår er du tilfreds med din egen indsats i relation til skolen: *"Når man er glad og tilfreds med det man laver"* (dreng 3, bilag 4).

De parametre dreng 3 vægter i sin refleksion over egen tilfredshed med skolepræstationer handler ikke kun om i hvilken grad omverdenen anerkender præstationen, men det der betyder noget er at han selv har en god følelse med det.

Videre giver dreng 1s svar på samme spørgsmål, indsigt i at der er andre faktorer, der vægtes, han udtaler således: *"Jeg er tilfreds hvis jeg har lavet det jeg skulle og samtidig har haft det lidt sjovt"* (dreng 1, bilag, 4).

Her fremkommer det at han er tilfreds når han har efterkommet kravet om at løse de opgaver der er blevet ham stillet, men at der på samme tid har været råderum til sjov. Det handler om at selvfølgelig er skolen vigtig, men at det ikke er alt dominerende og at det sociale liv også prioriteres. Det sociale liv beskrives her ikke som en kamp for at bliver anerkendt af venner eller leve op til venners forventninger, det handler for dreng 1 om at have det sjovt.

9.2.8 Unges fællesskaber:

Flere steder i empirien bliver det tydeligt at de unge i høj grad vægter skolearbejdet og i stor udstrækning har indoptaget at individuelle præstationer er i fokus og er en vej til anerkendelse, i det senmoderne samfund. Men på samme tid er de i langt overvejende grad enige om at det at indgå i fællesskaber, have gode venskabsrelationer og et velfungerende socialt liv er væsentligt for et godt ungdomsliv.

Det fokus på det sociale og at det vægtes ganske højt fremkommer af følgende citat hvor pige 3, svarer på spørgsmålet, hvilke ting er vigtige i ungdomslivet: *"Jeg vil sige det er vigtigt at huske at have det sjovt engang imellem, da man oftest fokuserer på skole og muligvis fritidsarbejde, ind imellem alt det skal man også huske at have det sjovt"* (pige 3, bilag 4).

Citatet giver indblik i hvordan det opleves som væsentligt at være fokuseret på skole og fritidsjob, hvilket kan udtrykke en sammenhæng med den overgang eleverne står i, i folkeskolens afgangsklasser, hvor de står overfor at skulle videre i uddannelsessystemet, og at de muligheder den enkelte har, er betinget af præstationer og karakterer. Det handler ikke kun om at præsterer og konkurrencen, men at det opleves som væsentligt og værdifuldt ligeledes at kunne bevæge sig væk fra dette fokus og i stedet have det sjovt.

Spørgeskema undersøgelsen og interviewene viser en tydelig tendens til at de unge oplever at fællesskaber er vigtige i ungdomslivet og de vægter relationer med familie og venner højt.

Familien, venner og skolen danner rammen om betydningsfulde fællesskaber de unge indgår i, med henvisning til analysedel 1 og eksisterende forskning (Bruselius & Sørensen, 2017). Men de refleksioner de unge har omkring at indgå i disse fællesskaber, giver et indblik i kompleksiteten der er, i, på den ene side et ønske om og oplevelse af at det er nødvendigt at være en del af fællesskabet, for at have et godt ungdomsliv og samtidig at det i nutidens individualiserede ungdom kan opleves som forbundet med krav og forventninger.

I spørgeskema undersøgelsen spørger jeg de unge om, hvad der er vigtigt i ungdomslivet, Pige 1 svarer følgende: *"De vigtige ting i ungdomslivet syntes jeg fagligt bare er man gør sit bedste, man kan ikke dømme folk ud fra deres faglige kompetencer, men selv personligt mener jeg venskaber og fællesskab er det vigtigste ihvertfald for mig, for hvis man føler man er i trygge rammer og har det godt i fællesskabet, som ofte er det der betyder allermest for unge. Så tror jeg også du*

nemmere hviler i dig selv og kan slappe af hvis du føler dig respekteret. Det vil også styrke dine egne personlige egenskaber” (pige 1, bilag 4).

Pige 1s oplevelse er at det ikke er de faglige kompetencer der er væsentlige i oplevelsen af et godt ungdomsliv, men at det at kunne identificere dig med andre og være i et socialt fællesskab er vigtigt.

De unges oplevelser og refleksioner over ungdomslivet giver indsigt i at præstationskulturen og individualiseringen er noget de unge, ganske vist på varierende vis, oplever præger deres ungdomsliv. En del af de unge oplever at det medfører et pres, der er knyttet til forskellige kontekster.

I spørgeskemaundersøgelse beskriver pige 4, hvordan hun oplever omverdenens forventninger og krav til hende på flere områder af ungdomslivet, på spørgsmålet, oplever du at der stilles krav og er forventninger til dig fra andre steder, svarer hun følgende: *”Mine forældre vil gerne have at jeg har gode karakterer og mine venner forventer at jeg deltager aktivt i vores samtaler”* (pige 4, bilag 4).

Den oplevelse hun her italesætter viser at der både kan være et præstationspres i forhold til forældrenes forventninger til hendes faglige niveau, men det indeholde videre et forventningspres om at være nærværende socialt, der ikke handler om at præstere, men om at give noget socialt og indgå i et fællesskab på lige niveau med de andre, heri ligger der en forventning om at bidrage til fællesskabet. Fællesskabet opleves ikke som en selvfølge, men som noget hvor den enkelte yder en indsats. Ifølge Bruselius og Sørensen, fremkommer det at skole fællesskaber for de unge er forbundet med et stort arbejde, både i forhold til at få fællesskaber etableret og at blive inkluderet i dem (Bruselius & Sørensen, 2017) og på samme tid oplever de unge at fællesskaber er af afgørende betydning, hvilket fremkommer i følgende citat, hvor jeg i spørgeskemaundersøgelsen, spørger de unge ind til hvad der er vigtigt i ungdomslivet, dreng 3 svarer følgende: *”I ungdomslivet synes jeg det er meget vigtigt med det sociale, altså at man har nogen man kan have det sjovt med. Men også at man bliver tryk ved sig selv, for det er den tid, hvor man lærer sig selv rigtig godt at kende”* (dreng 3, bilag 4). Citatet viser at de sociale relationer og fællesskaber opleves som vigtige faktorer i et godt ungdomsliv og at det er herigennem de unge opnår anerkendelse på den solidariske sfære, der har betydning for deres handledygtighed.

Den sociale værdsættelse, er ifølge Juul et begreb der har fået stigende betydning gennem de seneste årtier, samfundsudviklingen i retning af pluralisme og individualisme, medfører at den enkelte i højere grad har behov for social værdsættelse af livsstil og levemåde. En følge heraf er nye solidaritetsformer, hvor den enkelte i stigende grad må forholde sig reflektivt til sin omverden. Mennesker stræber efter individuel prestige og anerkendelse, i det sociale fællesskab anerkendes man for egenskaber og deraf bidrag man bringer til fællesskabet (Højlund og Juul, 2005, s. 27).

På den måde er de sociale fællesskaber forbundet med krav og forventninger til individet, og samtidig er ungdommen en fase i livet hvor individet forbereder sig til en voksentilværelse, denne fase er forventeligt forbundet med udfordringer og problemer (Illeris m.fl., 2002, s. 27). De unges oplevelser af at være pressede på forskellige områder af livet, kan anskues som både sammenhængende med forhold der fremkommer i forbindelse med præstations- og konkurrencesamfundet, men må endvidere knyttes til den usikre livsfase de unge befinder sig i.

9.2.9 Usikkerhed og fællesskaber:

En del af de unge har en oplevelse af at der er knyttet et præstationspres sammen med at indgå i fællesskaber. Hvilket kommer til udtryk i spørgeskemaundersøgelsen hvor jeg spørger, i hvilke situationer føler du dig presset, og dreng 2 svarer: *"Lige før jeg skal fremlægge foran klassen er jeg altid lidt nervøs men det går hurtigt over hvis jeg er stolt af det jeg har lavet"* (dreng 2, bilag 4). Videre spørger jeg om hvor presset kommer fra, til det svarer samme dreng følgende: *"Presset kommer fra mig selv fordi jeg altid er lidt nervøs når jeg skal fremlægge foran klassen"* (dreng 2, bilag 4).

Dreng 2s beskrivelser giver indblik i hvordan han oplever et pres og usikkerhed forbundet med egne præstationer i en klassekontekst, det er en situation hvor der er fokus på hans faglige performance og det fællesskab han er en del af i klassekonteksten, vurderer hans formåen.

I interviewet med Anne spørger jeg om hun bliver påvirket af krav og forventninger andre stiller til hendes evner og præstationer, her til svarer Anne følgende: *"Ja, jeg undlader nogen gange at byde ind med et svar, fordi jeg bliver i tvivl om det nu er rigtig og så når en anden så svarer og får ros,*

kan jeg sidde og tænke, mmm det var lige det samme jeg ville have sagt, det er lidt træls” (Anne, bilag1).

Citatet giver et indblik i hvordan Anne konkret oplever at blive usikker i en klassekontekst, hvilket kan være udtryk for en perfektions- og præstationskultur, hvor man helst skal svare rigtigt og fokus er rettet mod den individuelle præstation og bedømmelsen. I spørgeskema undersøgelsen fremkommer det ligeledes at nogle af eleverne oplever et pres forbundet med klassekonteksten, hvor de angiver at de oplever sig nervøse, usikre og pressede når de skal fremlægge foran klassekammeraterne. Hvilket kan ses som relateret til at der i folkeskolen er indlejret en præstationskultur, der med henvisning til Ehrenberg, medfører at det i nutidens samfund er præstationen der dyrkes, hvor det er dem der arbejder hårdt, målrettet og er de dygtige der opfattes som de beundrings- og anerkendelsesværdige (Petersen, 2016, s. 67).

Pige 4 beskriver ligeledes hvordan hun oplever et pres i forbindelse med fremlæggelser i klassen, på spørgsmålet i hvilke situationer føler du dig presset, svarer hun: *”Inden en test eller fremlæggelse får jeg svedige hænder og det er svært at trække vejret og jeg føler mig meget utilpas. Når jeg er sammen med venner, og de snakker, er jeg nogle gange bange for at snakke med, hvis jeg kommer til at sige noget forkert”* (pige 4, bilag 4). Hvor dreng 2 oplever at føle sig lidt nervøs, er det for pige 4 forbundet med et væsentligt fysisk ubehag. Videre giver hendes beskrivelse indsigt i hvordan hun også i fællesskabet med venner oplever at der her er forventninger og krav, der medfører et pres, om at præstere på sociale parametre.

Følgende kommer videre til udtryk hos dreng 3, der på spørgsmålet, hvad kan du bekymre dig om, svarer: *”Om jeg gør det godt nok. Og om mine venner kan lide mig. Det er ikke så meget i skolen, det er mere min sport, hvor jeg gerne vil gøre det så godt som muligt”* (dreng 3, bilag 4). Det kommer til at fremstå mere klart, at præstationspres er knyttet til flere kontekster og at oplevelsen i de forskellige arenaer er individuel, da dreng 3 svarer følgende på spørgsmålet, hvor kommer presset fra?: *”Det er skolen og mine venner”* (Dreng 3, bilag 4). Citaterne med dreng 3, gør det tydeligt hvordan der er noget forskelligt på spil i den givne kontekst, hvor skolen forbindes med et fagligt præstations pres og i venskabet fører det til et pres og en usikkerhed omkring at slå til i relationen. Den tredje kontekst, citatet henviser til er en klassisk præstations og konkurrence kontekst, hvor præstationskulturen er en kontekstuel norm. Hvor der ifølge Petersen, i sportens

verden, altid har eksisteret en præstationskultur, hvor vindere fejres og hyldes og det opfattes som ret og rimeligt (Petersen, 2016, s. 60-61). På spørgsmålet, stiller du krav og har du forventninger til dine egne præstationer, svarer dreng 3, *"Ja jeg forventer i min sport, at jeg gør mit bedste i hver træning og kamp. Og i skolen, vil jeg gøre det godt i afleveringsopgaverne"* (dreng 3, bilag 4). Citatet giver indblik i hvordan dreng 3 er bevidst om at omverdenen stiller krav til hans præstationer både med hensyn til det faglige og sporten, han beskriver det videre i sit svar, på spørgsmålet, om han oplever at der stilles krav og er forventninger til han fra andre steder?: *"Mine forældre har forventninger om at jeg gør mit bedste i skolen. Samme med min træner, bare til træning"* (dreng 3, bilag 4). Her fremkommer det at forældrenes forventninger har indflydelse.

De unges beskrivelse giver indsigt i at de i et omfang oplever et pres og en usikkerhed forbundet med at indgå i fællesskaber, men i deres svar fremkommer der væsentligt forskellige perspektiver på hvordan de oplever det.

I spørgeskemaundersøgelsen spørger jeg ind til om de unge føler sig pressede i nogle situationer, her til svarer dreng 1 følgende: *"Jeg kan blive lidt usikker på hvad nogen siger eller gør når jeg er der. Det er ikke fordi, at jeg tænker så meget på hvad andre syntes eller siger om mig, det er ligesom alt det med, at i teenageårene samler folk sig i små grupper og holder andre og anderledes mennesker udenfor"* (dreng 1, bilag 4). Citatet tyder på at han forsøger sætter sig ud over andres vurdering af ham, ved ikke at tillægge det afgørende værdi, men på samme tid er han reflekterende over et vilkår i ungdommen hvor det kan opleves svært at være anderledes end flertallet og det at have en plads i fællesskabet er væsentligt, men på samme tid forbundet med usikkerhed og at han forholder sig reflekterende til hvordan andre opfatter ham, dreng 1s måde at forholde sig på kan ses som udtryk for, at skolefællesskaberne på den ene side kan opfattes som noget selvfølgeligt de unge automatisk indgår i, men samtidig er noget der kan opleves svært at finde sin plads i, med henvisning til Bruselius og Sørensen(2017).

9.2.10 Håndtering af krav og forventninger:

De unges beskrivelser giver indblik i hvordan de på differentierende vis forholder sig til og oplever det pres der følger af krav og forventninger fra omverdenen. Hvor præstationsorienteringen for nogle af de unge medfører et pres, der kan føre til stress eller anden negativ påvirkning, virker det for andre af de unge som en motivationsfaktor. Det kommer til udtryk i følgende, hvor jeg i spørgeskemaundersøgelsen spørger, ind til om eleverne stiller krav og har forventninger til egne præstationer, hertil svarer pige 3: *"Jeg har nogle gange lidt for høje forventninger til mine karakterer, og til hvordan jeg klarer det. Det er ikke altid godt, da jeg så forventer jeg skal have højere karakterer end jeg normalt får i det fag"* (Pige 3, bilag 4).

Pige 3s oplevelse viser hvordan fokus på karakterer og præstationer, medvirker til at hun presser sig selv med høje forventninger, der kan opleves som vanskelige at leve op til, hvilket kan medføre en oplevelse af at det faglige niveau og præstationen ikke er tilstrækkelig. På samme spørgsmål svarer dreng 2: *"Jeg stiller tit nogle krav til mig selv når jeg er i gang med en opgave for at præstere bedre"* (dreng 2, bilag 4).

Dreng 2 stiller krav til sig selv i opgave processen, disse virker som motiverende for hans performance, han har ikke et fokus rettet direkte på karakterer, men retter sine krav mod arbejdsprocessen. Det henviser til to forskellige måde at opleve og forholde sig til krav og forventninger på.

I interviewet med Lasse, stiller jeg ham samme spørgsmål og han svarer han følgende: *"Ja lidt, jeg vil gerne klare mig godt i skolen, være sådan en af de bedre, så der presser jeg mig selv. Men heller ikke for meget, jeg vil heller ikke være sådan en kedelige en"* (Lasse, bilag 2).

Citatet er sammenhængende med en konkurrence og præstations kultur, hvor vurderingen har betydning, han oplever at det er meningsfuldt at presse sig selv, for at placere sig i den gruppe af elever der opfattes som dygtige. Han reflekterer over hvordan andre opfatter ham, hvilket kan være sammenhængende med at der er andre faktorer der har betydning i en social kontekst end i skole og uddannelsessammenhæng.

Jeg stiller Anne det samme spørgsmål i interviewet, hendes oplevelse af forventningspres er præget af en oplevelse af at hun ikke føler hun kan leve op til krav og forventninger og hun retter

et negativt forventningspres mod sig selv, hun svarer følgende: *"Ja både og, jeg forventer at jeg gør mit bedste. Men jeg har det os sådan meget, ja, at jeg ofte forventer at noget ikke går specielt godt, så er man ligesom forberedt"* (Anne, bilag 1).

Anne beskriver en strategi hvor hun på den ene side forventer at hun gør sit bedste, men på samme tid beskytter sig selv ved at forbedre sig på at det nok ikke går så godt. Hun forholder sig reflekterende omkring hendes egne præstationer. Videre svarer hun følgende på spørgsmålet, føler du at du kan leve op til de krav og forventninger der er til dig: *"Jeg tror faktisk bare at min familie tænker at de ikke har de store forventninger til mine præstationer, selv om de nok ville ønske at det var anderledes. Jeg kan godt føle mig utilstrækkelig, det er okay svært at være sådan en middel elev, når det er fedt er at være den dygtige"* (Anne bilag 1).

Anne har en oplevelse af at hendes forældre ikke har høje forventninger til hendes præstationer, men på trods af det oplever hun et pres og føler sig utilstrækkelig. Hvilket kan være sammenhængende med en oplevelse af der i samfundet hersker et ideal om at være den dygtige elev og at dette er værd at efterstræbe.

Jeg spørger videre ind til om Anne oplever at der stilles krav og er forventninger til hende fra andre steder, her svarer hun: *"Ja på nogen punkter, men det er bare ikke altid lige så let at leve op til alle de forventninger. Nogen gange føler jeg faktisk sådan lidt at skolen ikke har de vildt store forventninger til mig, og bare tænker nå ja, hun er ikke lige den bedste"* (Anne, bilag 1).

Annes oplevelse tegner et billede af at hun oplever at samfundet stiller krav og har forventninger til individet, der kan slå over i belastninger for den enkelte, med henvisning til Juul og selvets kultur, hvor den stigende individualisering og konkurrencen, forstærkes, med det til følge at kravet til individet om at præstere, være hurtig og samtidig omstillingsparat, bliver større (Juul, 2017, s. 43). Annes oplevelser rummer en vigtig pointe i forhold til forventningspres, hvor det er hårdt og vanskeligt hvis andre har givet op på en.

Jeg spørger i løbet af interviewet med Anne indtil, hvor vigtigt det er at klare sig godt i skolen og hvorfor? Hertil svarer Anne: *"Det er bare lettere hvis man klarer sig godt, det er svært ikke at være så dygtig i skolen, jeg tror det er lettere for dem der har let, både med det faglige og sociale"* (Anne, bilag 1). Annes oplevelser giver indblik i hvordan det kan opleves som vanskeligt at være elev i skolekontekst præget af en præstationskultur. Anne er reflekterende over de forventninger

og krav der stilles til hende, men for hende medfører de en usikkerhed, der er sammenhængende med en oplevelse af at det er svært at leve op til idealet at være en dygtig elev.

9.2.11 Del konklusion:

Præstationssamfundet og konkurrencekulturen har indflydelse på de unge på flere områder af deres ungdomsliv. Det bliver synligt at elevernes oplevelse og håndtering af krav og forventninger er væsentlig forskellig og det på den baggrund påvirker de unge på forskellig vis. Nogen af dem oplever det som et pres på individet og andre som krav og forventninger rettet mod fællesskabet. Videre fremkommer der på flere områder modtendenser. Nogen af de unge oplever at deres præstation er væsentlig og afgørende og andre vægter dem følelse de har af at være tilfredse, for nogen er det omverdenens bedømmelse der er afgørende, hvor det for andre er dem selv og oplevelsen af at have det rart der fylder mere.

9.3 Analysedel 3:

-Hvilke refleksioner har de unge om deres uddannelsesvalg?

Analysedel tre fokuserer på det uddannelsesvalg de unge står overfor i folkeskolens afgangsklasser og søger indsigt i hvordan de unge oplever og forholder sig til dette valg, i relation til en senmoderne kontekst jf. kontekst afsnit og teori afsnit. I følgende afsnit inddrages Anthony Giddens, for at belyse hvilke betydning samfundstendenser kan have i relation til uddannelsesvalget og videre inddrages Per Schultz Jørgensen og begrebet strukturel frihed, samt ungdomssociologiske pointer fra Illeris mfl. For at forstå og undersøge den proces folkeskoleeleverne på 8-9 klassetrin er i, hvor de skal træffe et valg om deres fremtid, i form af deres uddannelsesvalg og hvordan de unges beslutninger og handlinger er præget af samfundets krav og forventninger.

9.3.1 Uddannelsesvalg:

Deres refleksioner over uddannelsesvalget, giver indsigt i hvordan de unge oplever en usikkerhed forbundet med valget, ifølge Giddens (1994), er der i ungdomslivet en dobbelthed, hvor de unge på den ene side befinder sig i et samfund hvor mulighederne for at de kan skabe deres eget liv og fremtid er tilstede og på samme tid medfører dette forventninger og krav om at de unge kan og skal træffe disse eksistentielle valg, og samtidig forholde sig til det ansvar og risiko der er forbundet til valgene (Giddens, 1994). Eleverne i folkeskolens afgangsklasser står over for at træffe et uddannelsesvalg i et samfund hvis udviklingsdynamik tilvejebringer en række muligheder og samtidig bidrager med usikkerhed, gennem fremkomsten af nye risici, med henvisning til Giddens.

En præmis for ungdommen i dag er at de unge må igennem en proces hvor de må tage stilling til store valg om *hvem man vil være og hvad man vil med sit liv på en lang række områder*.

Fornemmelsen de unge sidder med i disse valg er ofte at mulighederne er uendelig mange og at den enkelte skal kunne navigere i dette og på egen hånd beslutte hvad der er de rigtige valg (Illeris, m.fl., 2002, s. 27).

Illeris m.fl., beskriver hvordan der en generel tendens til at de unge er karakteriseret ved at have både høje og personlige forventninger i relation til deres fremtid. På samme tid oplever de unge sig udfordrede i forhold til at *træffe valg der bare kan være midlertidigt holdbare* (Illeris, m.fl., 2002, s. 27).

9.3.2 Det svære uddannelsesvalg:

De unge oplever en ambivalens i uddannelsesvalget i forhold til at de på den ene side oplever det som spændende, men på samme tid forbundet med usikkerhed. I empiriindsamlingen, fremkommer det at uddannelsesvalgprocessen de unge står overfor, er forbundet med kompleksitet. I de unges refleksioner over uddannelsesvalg er der flere aspekter der gør sig gældende og præger deres valg i varierende grad.

Interviewet med Anne (bilag 1) giver indsigt i hvordan forventninger og krav kan medfører usikkerhed. Anne oplever at hendes forældre har en forventning til hende om at hun ved hvilken uddannelsesvej hun vil gå, en forventning hun har svært ved at indfri. Samtidig hænger hendes

usikkerhed sammen med en forestilling om at gymnasiet er den eneste uddannelsesvej og det konflikter med at hun ikke er blevet vurderet egnet til gymnasial uddannelse, hun udtaler følgende på spørgsmålet om uddannelsesvalg: *"Jeg synes det er svært, det er som om gymnasiet er den eneste rigtige vej og at alt andet er dumt, men når man så ikke er egnet til gymnasiet, hvad er man så "..."*Og ja samtaler mellem skolen og mine forældre, sådan om hvordan det går og uddannelsesvalg og fremtiden og det, det er ikke rart, at sidde der og få af vide man er en middel elev og meget kunne være bedre og ens forældre ser bekymrede ud, jeg vil rigtig gerne gøre det godt og jeg vil også rigtig gerne have de er stolte af mig"

I: Tror du ikke de er det?

"Det ved jeg ikke, de siger altid, du er god nok som du er, du skal være dig selv og når bare man gør sit bedste osv. men jeg føler bare at de ville være mere glade for mig hvis jeg var bedre eller anderledes".

"Og så er de sådan meget, kræver svar på, hvad vil du med din fremtid? Efter folkeskole og det? Men jeg ved det ikke, jeg ved ikke hvad jeg selv har lyst til, det er svært. Og så svarer jeg nogen gange det jeg tror de vil høre" (Anne, bilag 1).

Annes oplevelse er at der i samfundet er en forventning om at vælge gymnasie vejen og at der ligger et præstationspres på hende relateret til hendes faglige præstationer, fra hendes forældres side. Hun ønsker at leve op til forældrenes forventninger.

Pige 2 s (bilag 4) refleksioner over uddannelsesvalget giver indsigt i hvordan usikkerheden i uddannelsesvalget viser sig ved at hendes valg har afsæt i hendes drømme, men at hun på samme tid må forholde sig til og reflektere over at muligheden ikke bare et til stede, men at hun må arbejde på at kvalificere sig, der ligger her i et præstationspres som medfører at individuelle kompetencer opleves som værende af væsentlig og afgørende betydning. Hun beskriver hvordan hun oplever et pres fra omgivelserne på flere områder: *"Ja. Skolen og lærerne presser en til at blive bedre, men jeg forstår ikke altid alting. Mine venner tænker altid, at jeg har fået 12, hvilket også gør, at lysten til at få 12 øges, og der kommer presset ind fra mig også. Min familie vil mig bare det bedste, men jeg vil gerne have, at de er glade for at have mig i familien. Med den videregående uddannelse, jeg godt kunne tænke mig, er der også en del pres"... "Den er svær at*

komme ind på og man skal have lavet noget før den, og den er langt fra der hvor jeg bor. Men jeg er vurderet egnet til gymnasiet, det er godt, så i første omgang handler det om at klare det godt "...Hele mit liv troede jeg, at jeg skulle være X, så enkelt var det, men nu er jeg faldet for noget andet, som er en del sværere at komme ind på, så jeg er ekstremt bange for, at det ikke lykkes, men lige nu er det, det jeg vil med mit liv"... "Jeg tænker hver dag på, om jeg nu kan finde ud af det, om jeg er god nok til den skole, om de vil have mig, hvad kan jeg gøre for at øge mine chancer for at komme derind, hvad sker hvis jeg kommer ind, hvad sker der hvis jeg ikke kommer ind? Den slags. Og der er stadig omtrent 10 år, til at jeg kan søge derind, hvis man kigger på deres gennemsnitsalder af sidste år" (Citat, pige 2, bilag 4).

Uddannelsesvalget oplever pige 2 som en kompleks proces, hvor mange faktorer spiller ind, hendes uddannelsesvalg er en refleksiv proces, hvor ansvaret for at det lykkedes placeres hos hende selv. Hun fokuserer på at første skridt er gymnasiet, hvor hun er optaget og at det nu handler om at klare det godt. Samtidig afspejler hendes udtalelser samfundets dynamiske karakter, ved at hun havde en forestilling om hvilken uddannelse hun skulle have, men at hun har ændret mening, har fået viden om andre muligheder og nu har valgt en anden vej, og udtalelsen "at det lige nu er det hun vil" åbner for nye overvejelser.

9.3.3 Struktureret frihed i uddannelsesvalget:

Ifølge Per Schultz Jørgensen er de unges uddannelsesvalg ofte præget af ambivalens, da de på den ene side oplever en "struktureret frihed" og på den side må de træffe et individuelt og reflekteret valg, som de selv skal stå til ansvar for (s. 294). "Strukturel frihed" henviser til at den individuelle frihed i senmoderniteten er forbundet med umådelige modifikationer, med henvisning til at mennesker sociale baggrund og de økonomiske rammebetingelser fortsat er strukturerende for menneskers livsbane (s. 293).

Ifølge P. S. Jørgensen medfører individualiseringen både frisættelse og flere muligheder, men betingelsen for et positivt udfald er et socialt netværk, han peger på at det er i den sociale gruppering at anerkendelsen finder sted, trygheden opbygges og ligeledes at det er her der sker

en perspektivering hvor individet placerer sig i en større sammenhæng som virker som basis for valgene (s. 294-295).

Individet kan med henvisning til Ziehe opleve en ambivalens, hvor det på den ene side oplever at være i besiddelse af en frihed, tidligere generationer ikke havde og sideløbende med dette at være låst fast og sidde i livsvilkår der ikke lade sig påvirke (s. 284, socialt arbejde)

De unge må i vid udstrækning selv træffe valg, og nogen står forholdsvis alene i denne proces og uden forældrestøtte eller er betingede af de sociale grupperinger de befinder sig i. *det er den udsatte gruppe, hvor den sociale strukturering de kan trække på ofte vil være mindre målrettet og måske diffus (mangler klarhed)*. Andre af de unge træffer valg i en kontekst givet ved den kulturelle tradition deres forældre repræsenterer, hvilket medfører en forventningsramme der både bidrager med legitimitet og virker retningsvisende (Jørgensen, 2017, s. 294).

De unges uddannelsesvalg er ikke en fuldstændig frisættelse, det er et valg der er præget af samfundets normer, værdier og strukturer, i kraft af interaktionen mellem individ og samfund, hvilket følger at uddannelsesvalget opleves og håndteres forskelligt.

Per Schultz Jørgensen henviser til at individualiseringen både frisætter og medfører flere valgmuligheder, men at det sociale netværk på samme tid er nødvendigt og væsentligt, da det er her individet anerkendes, oplever tryghed og det er ligeledes her der sker en perspektivering, der er afsat for valgene (Jørgensen, 2017, s. 295). I uddannelsesvalget har det sociale netværk således betydning og som Jørgensen henviser til er der unge der oplever at have støtte og opbakning fra forældre og den kulturelle tradition de repræsenterer, hvilket medfører en forventningsramme der både bidrager med legitimitet og virker retningsvisende (s. 294, socialt arbejde).

De unges oplevelse af omverdenens forventninger til deres uddannelsesmæssige fremtid er henholdsvis præget af en opfattelse af forældrestøtte, der opleves positivt og i andre tilfælde en oplevelse af at forventningerne medfører et forventningspres.

I interviewet med Lasse fremkommer det af hans beskrivelser at han oplever at hans forældre og lærer søger at guide ham i uddannelsesvalgprocessen. Lasse udtaler følgende på spørgsmålet om hvad han vælger uddannelse ud fra?: *"Mine egne interesser, men også hvad der er fornuftigt. Mine forældre og mine lærere er sådan meget optaget af at fortælle mig hvad der er en god vej og at*

det og det ville bare være rigtig godt og det” (Lasse, bilag??) og videre svare han følgende på mit spørgsmål om, han føler sig nervøs og presset i uddannelsesvalget?: ”Lidt... mmm... det er ikke fordi jeg vil sige noget dårligt om mine forældre, men det er helt klart at jeg kan vælge mellem nogle bestemte ting, der har de nogle forventninger til mig og de har selv gode job, så jeg kan jo godt se at de har ret” (Lasse, bilag 2).

Lasses uddannelsesvalg er med afsæt i en kontekst givet ved den kulturelle tradition hans forældre repræsenterer, hvilket medfører en forventningsramme der både er bidrager med legitimitet og virker retningsvisende (Jørgensen, 2017, s. 294).

Interviewet med Simon giver indblik i en anden oplevelse af uddannelsesvalget, Simon oplever ikke en usikkerhed i relation til uddannelsesvalget, han svarer i interviewet på samme spørgsmål, hvad vælger du uddannelse ud fra?: *”100% ud fra hvad jeg selv har lyst til. Jeg har aldrig tænkt mig at lade andre påvirke mig til hvad jeg skal vælge”*. Og videre svare han på spørgsmålet, føler du dig nervøs og presset i dit uddannelsesvalg?: *”Nej, det gør jeg ikke. Jeg føler at jeg selv kan vælge hvad jeg har lyst til”* (Simon, bilag 3). Simon oplever ikke at samfundet stiller krav og har forventninger til ham i relation til uddannelsesvalg.

9.3.4 Værdier i relation til uddannelsesvalg:

Andre af de unges beskrivelser bidrager med et blik på at i overvejelserne omkring uddannelsesvalg er faktorer som egen tilfredshed, stabilitet, sikkerhed og økonomi i fremtiden betydningsfulde og væsentlige for hvilket uddannelse de vælger. Samfundets værdier, præger folkeskolen og den dannelse af eleverne der her sker, og virker ind i de unges uddannelsesvalg, Ifølge Morten Frederiksen er *Værdier, holdninger, normer og opfattelser noget helt fundamentalt ved at være menneske*. Værdier er menneskers opfattelse af hvad der er værdifuldt, ønskeligt, retfærdigt og hvad der ikke er og samtidig er værdier knyttet til den enkeltes sociale position i samfundet og erfaringer i den kontekst. Værdier er grundlæggende for menneskers holdninger, handlinger og vurderinger. De bruges til at reflektere over forhold i livet og i hvilken udstrækning det kommer overens med forventningerne (Frederiksen, 2019, s. 9-14). De refleksioner de unge

har over deres uddannelsesvalg er præget af værdier og de valg de unge træffer, herunder uddannelsesvalg, er relateret til forventninger som følger af samfundsmæssige tendenser.

I interviewspørgeundersøgelsen har pige 1 følgende refleksioner over uddannelsesvalgprocessen, på mit spørgsmål, om hvad hun vælger uddannelse ud fra svarer hun: *"Jeg vælger helt klart min uddannelse ud fra mine egne valg og interesser, det er mig der skal bruge mange år på det i fremtiden, så det vigtigt det noget jeg vil, men også kan se en god fremtid i økonomisk"* (pige 1, bilag 4). På spørgsmålet om hvad der har betydning for hendes valg og drømme svarer hun: *"At det er noget jeg kan se mig selv i, i mange år"* (pige 1, bilag 4). Videre svarer hun følgende på spørgsmålet om, hun føler uddannelsesvalget er afgørende eller om det er muligt at vælge om?: *"Ja jeg vil sige det er okay og fortryde sit valg og så vælge om, det ikke lige noget jeg selv ser som en mulighed, da jeg gerne vil igennem, uden "afbrydelser" og vælge rigtigt fra start og have fokus"* (Pige 1, bilag 4).

De værdier der her kommer til udtryk i pige 1 opfattelse og oplevelse af uddannelsesvalget peger i en retning af rationelle og sekulære værdier og orienterer sig i retning af frihed, selvrealisering og selvudfoldelse. I hendes valg er hun optaget af egne drømme og at hun som individ skal være godt tilpas med sit valg. Videre udtrykker citatet at hun oplever at det er betydningsfuldt at agere målrettet i uddannelsen, hvilket er sammenhængende med værdier og normer, om at optimere sin tid og være aktiv, der er fremherskende i et samfund præget af stigende individualisering.

I spørgeskema interviewet giver dreng 2, besvarelser et indblik i uddannelsesvalget, jeg spørger ind til hvad der har betydning for hans valg og drømme, til det svarer han: *"Det der fylder mest er mine interesser"* (dreng 2, bilag 4). Videre spørger jeg hvad han synes om uddannelsesvalget og hvor meget valget fylder hos ham? Hvor til han svarer: *"Det er spændende"... "Jeg har valgt en uddannelse indenfor det maritime som jeg altid har været meget optaget af så det fylder ikke mere efter jeg valgte det fordi jeg altid har haft en interesse i det maritime"* (dreng 2, bilag 4). Videre svarer han således på spørgsmålet, hvad han har valgt sin uddannelse ud fra?: *"Jeg har valgt min uddannelse ud fra 2 ting, jeg synes det er interessant og penge. Jeg valgte også penge fordi, at jeg stod mellem landmand og skibsfører som begge er rigtig interessant for mig så jeg valgte at skibsfører fordi der er flere penge i det og en større sikkerhed og det er noget jeg skal kunne se mig*

selv i, i mange år frem” (dreng 2, bilag 4). På spørgsmålet om han føler uddannelsesvalget er et afgørende valg eller om man kan vælge om, svarer han: ”Jeg føler ikke det er et afgørende valg, for man kan altid tage en anden uddannelse” (dreng 2, bilag 4).

Dreng 2 oplever at hans egne interesser er med til at opstille en ramme at træffe uddannelsesvalget indenfor, videre har han en refleksion over fremtid økonomi og sikkerhed og på den baggrund træffer han valget. Hans har en opfattelse af at uddannelsesvalget ikke er afgørende og at det er muligt at tage en anden uddannelse.

9.3.5 Del konklusion:

Uddannelsesvalget og de unges fremtid er forbundet med ambivalens. De oplever det som særdeles vigtigt og som betydningsfuldt for at få et godt liv. På samme tid er der i uddannelsesvalg processen en del krav til de unge, hvor de på en side selv er ansvarlige for at træffe beslutninger og at deres indsats i skolen er afgørende for hvilke muligheder der er tilstede og på samme tid er deres valg præget af forældres forventninger til de unge. De unge oplever at det er væsentligt at være målrettet i uddannelsesprocessen og at det i og for sig er en mulighed at vælge om, men at det ikke er noget der opleves som fornuftigt.

10. Konklusion:

I nærværende speciale har jeg besvaret problemformuleringen *Hvordan oplever og håndtere 8 klasses folkeskole elever præstationssamfundets krav og forventninger*. Jeg har løbende i analysen samlet op på pointer og fund. Det følgende er en samlet konklusion. Jeg havde forud for opgaven en forventning om at finde tydelige og i højere grad ensartede tendenser i de unges oplevelser af vilkår i ungdomslivet, på at det individualiserede samfunds krav og forventninger ville medføre pres på de unge, gennem en præstations, konkurrence og perfektionskultur. Jeg har fundet meget mere end det, de unges ungdomsliv er komplekst og deres oplevelser og håndtering er på flere områder forskellig. Det fremkommer i undersøgelsen at præstationssamfundet er et vilkår for eleverne på 8. klasses trin i folkeskolen. Men den måde de forholder sig til dette og de områder hvor det præger deres ungdomsliv er betydeligt forskellig. Det strækker sig fra de unge der i høj

grad har indoptager disse tendenser og forsøger på bedste vis at leve op til idealet, om at præstere på alle områder af livet, være omstillingsparat og reflekterende, hvor det for nogen af de unge fører til belastninger, hvor de føler sig pressede og utilstrækkelige, mens andre klarer det bedre og ikke oplever det som problematisk. Til dem der modsætter sig konkurrence- og præstationskulturen, ved at sætte sig ud over andres vurderinger og orientere sig mod solidariske værdier. For en del af de unge viser deres oplevelser og beskrivelser at de finder præstationskulturen vanskelig, hvor det for andre fremkommer meningsfuldt og naturligt.

Et fællestræk hos de unge er at det gode liv er sammenhængende med et indgå i betydningsfulde fællesskaber, med familie og venner, det fremkommer hvordan det har betydning for deres egen selvopfattelse og livskvalitet, videre er det sammenhængende med muligheder i fremtiden, herunder særligt uddannelse og job, hvor det for mange handler om arbejdsglæde, men for en del også om økonomi og sikkerhed.

For nogen af de unge er der knyttet en usikkerhed sammen med at indgår i fællesskaberne, hvor de på nogen områder oplever at blive usikre på sig selv, det er forbundet med både en usikkerhed på faglige evner, der viser sig i en klassekontekst, når de skal fremlægge foran klassen, eller at deres lærer giver feedback i klassen. Videre oplever en del af de unge en usikkerhed i venskaber, hvor de oplever at der her er forventninger og krav til dem, der er relateret til at deltage aktivt og andre oplever at være usikre på deres plads i fællesskabet.

De unge har overvejende en oplevelse af at skulle slå til og præstere på flere områder af deres ungdomsliv, særligt viser dette sig i forbindelse med skolen, karakterer og fremlæggelser i en klassekontekst. De unge er bevidste om at de bliver målt og vejet og de har en oplevelse af at deres præstationer er af afgørende betydning for deres fremtid. De oplever at blive bedømt flere parametre. I bedømmelsen af præstationer og krav og forventninger om at de forholder sig reflekterende og ansvarsbevidst, oplever en del af de unge et pres fra forældre, lærer samt andre elever og i høj grad dem selv. For nogle af dem bliver det et pres, de retter mod dem selv, hvilket for nogen af dem medfører en oplevelse af at føle sig utilstrækkelige. For andre er det i højere grad en oplevelse af en naturlig sammenhæng mellem præstationer og muligheder i fremtiden, som de ikke tydeligt oplever som et pres. I relation til skolen og de forventninger og krav der stilles her, deler de unges oplevelser sig, hvor en gruppe af dem oplever et pres på dem som individer der opstår på

baggrund af en konkurrence-, præstations- og perfektionskultur. Andre af de unge, oplever det som forventninger og krav der bliver stillet til klassen som et fællesskab. Den måde eleverne håndterer forventninger på er videre præget af forskellighed, hvor en gruppe af dem, bliver presset og oplever at de har svært ved at leve op til forventninger og i et omfang oplever sig stressede, og aldrig føler at de gør noget godt nok, de stiller krav til sig selv og presser sig selv. For enkelte bliver det en oplevelse af at være så utilstrækkelig, at det medfører en følelse af at omverdenen har givet op på den enkelte, hvilket medfører at den unge retter negative forventninger til egne præstationer. Andre af de unge oplever presset som positivt og beskriver hvordan det virker motiverende på dem i deres arbejdsprocesser.

I forbindelse med uddannelsesvalget er de unge optagede af deres fremtid og en del af dem anskuer dette i et langt fremtidsperspektiv. De unge er i en ambivalent situation, hvor de på den ene side oplever uddannelsesvalget som spændende og forbundet med muligheder og samtidig bliver det tydeligt i deres refleksioner at de i et omfang er pressede. For nogle af dem ligger presset i at det forventes at de har planer for deres fremtid og følger de målrettet, andre oplever at forældre og lærer opstiller en forventningsramme, som på samme tid kan virke som en støtte i valget men samtidig er forbundet med et pres og en begrænsning i deres valgfrihed.

Undersøgelsen giver et nuanceret indblik på ungdomslivet, der på flere områder er præget af samfundets krav og forventninger i relation til en senmoderne kontekst, men på samme tid også et ungdomsliv der er præget af en usikkerhed der er relateret til ungdomsfasen.

11. Litteraturliste:

Børne- og undervisningsministeriet lokaliseret på: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/elevplaner-nationale-test--trivselsmaaling-og-sprogproever/elevplaner>

Bruselius, M. & Sørensen, N. U. (2017). Unges Fællesskaber – mellem selvfølgelighed og vedligeholdelse.

Dahl, K. M. (2019). Faste rammer, omtanke for andre og tolerance: Strømninger i danskernes opdragelsesværdier. I M. Frederiksen (red.), *Usikker modernitet – Danskernes værdier fra 1981 til 2017* (s. 321-353). København: Hans Reitzels Forlag.

Frederiksen, M. (2019). Stabilitet og forandring i danskernes værdier. I M. Frederiksen (red.), *Usikker modernitet – Danskernes værdier fra 1981 til 2017* (s. 9-37). København: Hans Reitzels Forlag.

Gadamer, HG. (2007). *Sandhed og metode*. Århus: Academica.

Giddens, A. (1995). *En kort men kritisk introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.

Giddens, A. (1994). *Modernitetens konsekvenser*. København: Hans Reitzels Forlag.

Giddens, A. (1991). *Modernitet og selvidentitet*. København: Hans Reitzels Forlag.

Giddens, A. & Pierson, C. (1998). *Samtaler med Anthony Giddens, at forstå moderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.

Illeris, K., Katznelson, N., Simonsen, B. & Ulriksen, L. (2002). *Ungdom, identitet og uddannelse*. CeFU. Roskilde Universitets Forlag.

Juul, S. (2017). *Selvets Kultur*. København: Hans Reitzels Forlag.

Jørgensen, P. S. (2017). Den sociale indsats for udsatte børn og unge – lever den op til målene? I J. Guldager & M. Skytte (red.), *Socialt arbejde teorier og perspektiver* (s. 288-319). København: Akademisk Forlag.

Järvinen & Mik-Meyer (2017) Kvalitative analysetraditioner i samfundsvidenskabelig forskning. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (red.), *Kvalitativ analyse, syv traditioner*. (s. 9-26). København: Hans Reitzels Forlag.

Kampmann, J. (2004). Det selv-i-agt-tagelige barn.

Kaspersen, L. B. (2001). *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*. København: Hans Reitzels Forlag.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interview Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.

Kristiansen, S. (2020). Kvalitative analyseredskaber. I. S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *kvalitative metoder, en grundbog* (s. 601- 620). København: Hans Reitzels Forlag.

Monrad, M. (2018). Tilvirkning af data. I. S. P. Olesen & M. Monrad (red.), *Forskningsmetode i socialt arbejde* (s. 107-144). København: Hans Reitzels Forlag.

Olesen, S. P. & Carlsen, T. L. (2018). Analyse af tekst. I S. P. Olesen & M. Monrad (red.), *Forskningsmetode i socialt arbejde* (s. 171- 202). København: Hans Reitzels Forlag.

Olesen, S. P. (2018). Analysestrategi. I S. P. Olesen & M. Monrad (red.), *Forskningsmetode i socialt arbejde* (s. 145 - 170). København: Hans Reitzels Forlag.

Petersen, A. (2016). *Præstationssamfundet*. København: Hans Reitzels Forlag.

Pedersen, O. K. (2011). *Konkurrencestaten*. København: Hans Reitzels Forlag.

Rohleder, M. & Buemann, M. (2019). En ungdom under pres. Cefu.

Retsinformation lokaliseret på: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2020/1396>

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2020). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. I. S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *kvalitative metoder, en grundbog* (s. 33- 64). København: Hans Reitzels Forlag.

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2020). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: en introduktion. I. S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *kvalitative metoder, en grundbog* (s. 15- 32). København: Hans Reitzels Forlag.

Vive Det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd, lokaliseret på:

<https://www.vive.dk/da/udgivelser/udgivelser/boern-og-unge-i-danmark-velfaerd-og-trivsel-2018-10762/>